

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Σελίδες Ἀπ'τὴ Φωκίδα

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Ἀμφισσα

2014

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΑΔΑ Εκδίδεται κάθε τρίμηνο Τεύχος 151, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2014 Κωδικός Έντύπου 073730																					
ΙΔΡΥΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ	: Εταιρεία Φωκικών Μελετών Αγ. Θεοδώρων 19, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00 Τηλέφωνο: 22650 29.678 e-mail: efmeleton@yahoo.gr																					
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ	: Νικόλαος Δ. Καστανάς Όδος Ι. Γιδογιάννου 9 - Άμφισσα Τ.Κ. 331 00, Τηλ. 22650 28.991 - 22650 79.174																					
ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	: Εδθύμιος Κ. Σανιδάς Ίωαννίνων 6, Μοσχάτο Τ.Κ. 185 43, Τηλ. 210 94 14 233																					
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	: <table><tr><td>Ιωάν. Γ. Ράμμος</td><td>Πρόεδρος</td><td>Ε.Φ.Μ.</td></tr><tr><td>Ι.Β. Τσινταβής</td><td>Άντιπρόεδρος</td><td>»</td></tr><tr><td>Βιβή Καστρίτη</td><td>Γραμματέας</td><td>»</td></tr><tr><td>Χαρ. Παναγιωτόπουλος</td><td>Ταμίας</td><td>»</td></tr><tr><td>Γ. Μαστρογιαννόπουλος</td><td>Έφορος</td><td>»</td></tr><tr><td>Νικ. Κοχολόγος</td><td>Μέλος</td><td>»</td></tr><tr><td>Γ. Κουτσοκλένης</td><td>Μέλος</td><td>»</td></tr></table>	Ιωάν. Γ. Ράμμος	Πρόεδρος	Ε.Φ.Μ.	Ι.Β. Τσινταβής	Άντιπρόεδρος	»	Βιβή Καστρίτη	Γραμματέας	»	Χαρ. Παναγιωτόπουλος	Ταμίας	»	Γ. Μαστρογιαννόπουλος	Έφορος	»	Νικ. Κοχολόγος	Μέλος	»	Γ. Κουτσοκλένης	Μέλος	»
Ιωάν. Γ. Ράμμος	Πρόεδρος	Ε.Φ.Μ.																				
Ι.Β. Τσινταβής	Άντιπρόεδρος	»																				
Βιβή Καστρίτη	Γραμματέας	»																				
Χαρ. Παναγιωτόπουλος	Ταμίας	»																				
Γ. Μαστρογιαννόπουλος	Έφορος	»																				
Νικ. Κοχολόγος	Μέλος	»																				
Γ. Κουτσοκλένης	Μέλος	»																				

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ: Εύλογημένος ό έρχόμενος	1/7661
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Γ.: Στην καταστροφή τής Σμύρνης καί στή θυσία του Χρυσόστομου	3/7663
Λαϊκές έκφράσεις και τί σημαίνουν	18/7678
ΤΑΛΑΝΤΗ ΕΥΘΥΜΙΟΥ: Δύο Ίερά Κειμήλια τής Ίεράς Μονής Προσηλίου «ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΡΙΒΟΛΟΥ»	20/7680
ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Προβλήματα και αιτήματα τών καιρών μας	31/7691
ΓΙΑΝΝΟΥ ΖΩΡΙΑΝΟΥ: «ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΩ» Ό Βυζαντινός χείμαρρος του Εύπαλιου: Μάνα τροφοδότρια και μαινάδα	34/7694
Βράβευση Τάσου Φιλιππόπουλου	38/7698
ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	41/7701

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος

Γιὰ λόγους υγείας ὁ Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Φωκίδος κ.κ. Ἀθηναγόρας, στίς 15-03-2014, ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο. Τοποτηρητὴς τῆς Μητροπόλεως ὁρίστηκε ὁ Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου & Ἀγίου Βλασίου κ.κ. Ἱερόθεος.

Στίς 25-06-2014 ἔγινε ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Μητροπολίτη Φωκίδας, τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Θεοκτιστοῦ τῆς πάλε ποτέ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Ἀνδρούσης.

Ἡ ἐνθρόνισή τοῦ νέου Μητροπολίτου Φωκίδος κ.κ. Θεοκτιστοῦ (Θεόδωρου Κλουκίνα κατὰ κόσμον), ἔγινε στίς 22-7-2014, μέ τὴν ἐπιβαλλομένη τάξιν. Παρευρέθησαν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδας κ.κ. Ἱερώνυμος Β' καὶ 22 Ἀρχιερεῖς, μέ μεγάλο πλῆθος κληρικῶν (ὅλοι τῆς Φωκίδας καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἄλλες περιοχές).

Τό νέο μας Μητροπολίτη ὑπεδέχθην, εἰς τὰ σύνορά τοῦ Νομοῦ ἡ Ἀντιπεριφερειάρχης, ὁ Ἀστ. Δ/ντής, Λιμενάρχης κ.α. καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως (ἔμπροσθεν τοῦ Δικαστικοῦ Μεγάρου) ὁ Δήμος Δελφῶν μέ ἐπικεφαλῇς τὸ Δήμαρχο κ. Μανανᾶ.

Μετά τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν προσφωνήσεων καὶ ἀντιφωνήσεων λόγων, σχηματίσθη ἡ πομπή καὶ ὠδήγησε τὸν καινούργιο μας Δεσπότη στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ γιὰ τὴν ἐπίσημην ἐνθρόνισή του.

Ἀπὸ τὸν Ἀμβωνα ὁ Θεοφιλέστατος Ἀρχιεραρχεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου Διαυλείας Γαβριὴλ ἀνέγνωσε τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Μητροπολίτου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὸ σχετικὸ Προεδρικὸ Διάταγμα.

Στὴ συνέχεια πῆρε τὸ λόγο ἡ Βουλευτὴς κ. Ἀσπασία Μανδρέκα, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἡ ὁποία καλοδέχτηκε τὸν νέο Ποιμέναρχη. Ἀκολούθησαν οἱ ὁμιλίες – καλωσορίσματα τῆς κ. Ἀντιπεριφερειάρχης Γιώτας Γαζῆ καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Μητροπόλεως π. Νικόλαο Καραγιάννη.

Ὁ Σεβασμιότατος τοποτηρητὴς παρέδωσε τὴ Μητρόπολιν καὶ τελικὰ ὁ Σεβασμιότατος ἐξέδωσε τὸν ἐνθρονητήριον λόγο του, ὁ

ὁποῖος ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση γιὰ τὴν πραότητα του, τὴ μεστότητά του καὶ τὴν πνευματικότητά του.

Τὸν νέο μας Μητροπολίτη κ.κ. Θεοκτιστό καλωσορίζει καὶ ἡ Ἐταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν, ἡ ὁποία καὶ προσεύχεται στὸν Μεγαλοδύναμο νὰ τοῦ δίνει ὑγεία καὶ δύναμη, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ δώσει λύσεις στὰ πάρα πολλὰ καὶ δύσκολα προβλήματα τῆς Μητροπόλεώς μας καὶ ἀκόμα νὰ ἀγαπηθεῖ ἀπ' τὸ λαό μας καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσει καὶ αὐτός, γιὰ τὸ καλὸ ὅλων μας.

Εἴθε νὰ εἶναι εὐλογημένη ὁ ἀφίχθεις.

Γ. Ν. Κ.

*Λιβανωτό Μνήμης***Στή καταστροφή τῆς Σμύρνης
καί στή Θυσία τοῦ Χρυσοστόμου***Τοῦ Γεωργίου Δ. Ἀναγνωστοπούλου*

Ἐννῆντα τόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τήν μεγαλύτερη συμφορά πού γνώρισε ποτέ ὁ Ἑλληνισμός, τήν Μικρασιατική Καταστροφή: Τήν Καταστροφή τῆς Σμύρνης, τήν κατακρεοῦργηση τοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου καί τόν ξεριζωμό τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἰωνίας ἀπό τίς προγονικές του ἐστίες.

Ἐννῆντα ἓνα χρόνια ἀπό τότε καί ὁ Ἑλληνισμός θυμᾶται... Θυμάαι τήν μεγαλύτερη ἐθνική μας ἐξόρμηση πρὸς Ἀνατολᾶς, τόν ἐφιαλτικό ἐπίλογό της, τὰ αἷτια καί τούς ἐνόχους. Θυμᾶται τήν δόξα καί τήν τραγωδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, θυμᾶται τήν προσφυγιά, τούς Ἐνάμισυ ἑκατομμύριο ξεριζωμένους. Θυμᾶται τούς χιλιάδες νεκρούς μας, πού φιλοξενοῦνται στούς πρόχειρους τάφους, στήν ἀγκαλιά τῆς Ἰωνικῆς γῆς, ἀπό τήν Σμύρνη ὡς τήν Ἀλμυρῇ Ἐρημο, τόν Σαγγάριο ποταμό καί τό Ἐσκή Σεχίρ, πού ἔπεσαν στό ὄνομα τῆς νίκης.

Ἐννῆντα ἓνα χρόνια ἀπό τίς φλόγες, τό αἷμα καί τόν ἀφανισμό τῆς Σμύρνης. Ἱερά χῶματα, καθαρὰ Ἑλληνικές Πατρίδες, σεπτοὶ βωμοί, θερμές ἐστίες στή Μικρασία, ὅλα χαμένα, ἀφανισμένα ὅλα.

Ἡ Σμύρνη, ἡ «Γκιαοὺρ Ἰσμίρ», Ἡ Σπύρνη τῶν ἀπίστων, ὅπως τήν ἀποκαλοῦσαν οἱ Τοῦρκοι γιά τήν γνήσια Ἑλληνικότητά της, μέ τίς 165.000 Ἑλληνες κατοίκους, τό «Μαργαριτάρι τῆς Ἀνατολῆς», ἡ «Μάνα τῆς Ποίησης, τῆς Τέχνης, τοῦ Νοῦ καί τῆς Σοφίας», ἡ « Πρώτη Ἀσία κάλλει καί μεγέθει», τό «Γῆς ἄγαλμα καί Στέμμα τῆς Ἰωνίας», ἡ «χαριεστάτη Πόλις» καί «Περιμάχητος αἰεῖ», σέ ματωμένα συντρίμια καί καπνισμένα ἐρείπια ἀπό ἓναν προαιώνιο καί ἀδυσώπητο ἐχθρό.

Μαῦρο σύννεφο, ἡ στάχτη τῆς φωτιᾶς, τήν σκέπασε πέρα ὡς πέρα. Καί τό αἷμα ποτάμι στούς δρόμους της... Ἡ πατρώα γῆ, ὅλο-καύτωμα τῆς μοίρας καί ὀλόγυρά της ὁ καπνὸς ἀκράτητος, τό σκο-

τεινό του ξετύλιγε ἀδράχτι. Τό ὄνειρο τῆς Μεγάλης, τῆς Ὑπερόντιας Ἑλλάδας θαμμένο στά φλογισμένα ἐρεῖπα τῆς Ἰωνικῆς πολιτείας.

Ἡ τραγουδισμένη, μέ χίλιους σκοπούς καί ἀπό χιλιάδες στόματα Σμύρνη, κάτω καί πάλι ἀπό τήν ἡμισέλινο. Καί ἡ Εἰμαρμένη, τόν μοιραῖο Αὐγουσο τοῦ 1922, ἐναπόθεσε καί χάραξε στήν ἐπιτύμβια πλάκα της: Ἐδῶ στήν ἀγκαλιά τοῦ γελαστοῦ καί σμαραγδένιου Ἑρμαίου κόλπου, πού ζεῖδωρες οἱ αὖρες τήν χάιδευαν, ἦταν κάποτε ἡ Ἑλληνική Σμύρνη...

Κάθε χρόνο, τέτοιες μέρες, ὁ Ἑλληνισμός σκύβει ξανά στό δράμα τῆς Ἰωνίας καί τιμᾷ τήν θυσία τοῦ λαοῦ της. Μέ περισυλλογή, ὀδύνη καί πόνο, ἀλλά καί μέ μεγαλύτερο αἶσθημα αὐτογνωσίας καί ἐθνικῆς αὐτοσυντήρησης στρέφει τήν σκέψη του πρός ἐκεῖνες τίς ἱστορικές στιγμές τοῦ Ἔθνους. Θυμᾶται, στοχάζεται καί διδάσκεται ἀπό τά ἐλαττώματα τῆς Φυλῆς του, τά λάθη του καί τά σφάλματά του, ἀπό τήν συμπεριφορά τῶν Συμμάχων καί «φίλων».

Πρέπει νά θυμᾶται τήν Ἱστορία τοῦ Ὁ Νεοέλληνας, νά θυμᾶται τίς μέρες δόξας, ἀλλά καί τίς συμφορές πού βρῆκαν τοὺς προγόνους μας στό διάβα τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ Ἔθνους. Νά στέκει μπροστά στά σταυροδρόμια τῆς Ἱστορίας τοῦ Τόπου, νά σκύβει, ν' ἀφρουγκράζεται τήν φωνή τους καί νά στοχάζεται πάνω στοὺς σωστοὺς ἀλλά καί στοὺς λαθεμένους δρόμους πού βάδισε τοὺς περασμένους καιροὺς ἡ Φυλή μας. Ἄς μὴν ἀρνιόμαστε τήν θύμηση τῆς Ἱστορίας μας. Μᾶς ἀνήκει ἀκόμα καί ἂν προκαλεῖ τύψεις στή συνείδησή μας, ἀκόμα καί ἂν προβάλλει μπροστά μας ἔτοιμη νά ζητήσει τήν ἀπολογία μας, ἔτοιμη νά μᾶς ἀπευθύνει τό «κατηγορῶ» της. Ἡ Ἱστορία ἐκδικεῖται τοὺς ἀρνητές της. Καί εἶναι ἀνάγκη ἡ ἱστορική μνήμη νά προβάλλεται καί νά διδάσκεται ἀκέραια χωρίς νόθευση ἢ παραχάραξη ἀπό ὅποιονδήποτε.

Αὐγουστος 1922: Ἡ Στρατιά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πού ὕστερα ἀπό τόσες δόξες καί δάφνες στά πεδία τῶν μαχῶν καί πετώντας ἀπό νίκη σέ νίκη εἶχε φτάσει στόν Σαγγάριο ποταμό κι' ἐνῶ φαινόταν ὅτι πλησίαζε τόν ἐχθρό στή μυθική του πατρίδα, τήν «Κόκκινη Μηλιά», ἀρχίζει νά καταρρέει... Ἡ ἐχθρική ἐπίθεση ἐκδηλώνεται στίς 15 Αὐγούστου (π.ῆ.) Ἀκούγεται ἡ βοή τοῦ ὀλέθρου. Ἡ ἀσπίδα τῶν ἀκριτῶν μᾶς λυγίζει... Ἡ κακιά ὥρα τῆς Φυλῆς φτάνει...

Ἡ Μοῖρα εἶχε ἐπιθέσει τήν σφραγίδα της καί ἡ μωρία ἐπίσης. Ἡ αὐταπάτη εἶχε ἀπλώσει τά χέρια της στά μάτια τῶν Ἑλλήνων καί τ' ἄκλεισε γιά νά μὴν μποροῦν νά βλέπουν τήν πραγματικότητα.

Ἡ προσπάθεια γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἀλύτρωτων ἀδελφῶν μας καί ἡ περιπόθητη ἐθνική μας ὁλοκλήρωση ἦταν ἔξω καί πέρα ἀπό τίς δυνατότητες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, μέ ὅποιο μέτρο κι' ἂν σταθμιζόταν·

Ἡ μικρή, βαθειά διχασμένη Ἑλλάδα, πού μόλις εἶχε βγεῖ ἀπό τρεῖς πολέμους, στάλθηκε ἀπό τίς δολερές δυνάμεις τῆς Ἀντάντ στή Μικρά Ἀσία ὡς ἐντολοδόχος τους καί τελικά ἀφέθηκε μόνη της νά ἐπιτελέσει ἔργο ἀνώτερό των δυνάμεών της.

Ἦταν ἱστορική ἀπρονοησία νά δοθεῖ πίστη σέ συμμάχους δολίους, ἀπ' τήν ἀρχή ἀπρόθυμους νά μᾶς συνδράμουν, σύντομα δέ ἀντιμάχους καί ἐχθρούς καί ἐξ ἀνάγκης ταύτιση τῶν συμφερόντων μας καί τοῦ ἱεροῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα τοῦ Ἔθνους μας μέ τά δολερά, ὕπουλα, ἀδυσώπητα ἐμπορευματικά συμφέροντα αὐτῶν.

Πάντοτε ἡ μοίρα τῶν μικρῶν ἦταν νά ὑπηρετοῦν τά συμφέροντα τῶν μεγάλων. Οἱ Μεγάλες Δυνάμεις πάντα γυρεύουν μικρούς δούλους νά τοὺς κάνουν τά «θελήματά» τους. Καί ὅσο πιό φτηνοὺς τους βροῦν, ὅσο πιό δουλοπρεπεῖς, τόσο περισσότερό τους περιφρονοῦν καί τοὺς ἐγκαταλείπουν. Ἔτσι καί τότε οἱ Μεγάλοι καί τρανοί, Σύμμαχοί μας, πού μᾶς παραστέκουν ἀπό τά «γεννητοῦρια» μας, ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς λεγόμενης ἀνεξαρτησίας μας, μᾶς ἔφτιαξαν στά μέτρα τῶν συμφερόντων τους καί μᾶς ἔστειλαν στή Μικρασία νά ἀστυνομεύσουμε τά συμφέροντά τους καί μᾶς ἔδωσαν «Ἐλευθερία δράσεως» μόνο καί μόνο γιά νά πείσουν τοὺς τούρκους καί νά τοὺς ἀποσπάσουν ὅσα περισσότερα μποροῦσαν. Καί μόλις τά βόλεψαν μᾶς ἐγκατέλειψαν μόνους.

Οἱ σύμμαχοί μας, οἱ φίλοι μας, οἱ Μεγάλες Δυνάμεις, πού δέν μᾶς ἀγάπησαν ποτέ εἰλικρινά, ἔκαμαν ὅ, τί μποροῦσαν γιά νά χάσουμε τά κεκτημένα. Πίκρα καί ὀργή ξεχειλίζει ἀπό τά χεῖλη ἐκείνων πού ἔζησαν τήν τραγωδία γιά τόν ρόλο τῶν Μεγάλων... «Συμμάχων» μας.

Ἐδῶ, ὅμως, ἄς θυμηθοῦμε τήν σοφή φράση τοῦ Περικλῆ: «Πιό πολύ φοβοῦμαι τά δικά μας λάθη, παρά τά σχέδια τῶν ἐχθρῶν μας», ὁ δέ πρέσβης Κ. Σακελλαρόπουλος παρατηρεῖ: «Ἕλληνες προθυμοποιήθηκαν νά γίνουν ὄργανά τους σέ βάρος Ἑλλήνων».

Ἔτσι, μιλώντας γιά τίς εὐθύνες τῶν ξένων δέν μποροῦμε παρά νά παραδεχοῦμε ὅτι ἐμεῖς τοὺς δώσαμε τό δικαίωμα καί τίς εὐκαιρίες νά μᾶς ὀχρησιμοποιοῦν καί νά μᾶς ἐμπαίζουν καί νά μὴν ὁμολογήσουμε ὅτι ἡ ζάλη τῆς Μεγάλης Ἰδέας γιά μιὰ Ἑλλάδα τοῦ «παραμυθιοῦ» τῶν Δύο Ἠπείρων καί τῶν Πέντε θαλασσῶν μπέρδευε, ζάλιζε καί παραμύθιαζε τήν σκέψη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού δέν

ἦταν σέ θέση νά διακρίνουν πού τέλειωναν τά ἔθνικά μας δίκαια καί πού ἄρχιζε ἡ ἐπεκτατική μεγαλομανία.

Ἀλλά καί ὅλα τα ἐλαττώματα τῆς Φυλῆς μας. Οἱ Ἕλληνες, πού εἶναι ὑπόδικοι στήν Παγκόσμια Ἱστορία γιά τήν ἀδυναμία τους νά δροῦν ἐνωμένοι, πῆραν τό μάθημά τους. Τό μίσος, ὁ φθόνος καί ἡ διχόνοια τούς εἶχαν τυφλώσει: Πάθη, προκαταλήψεις, ἀνεκρίζωτα βιώματα, ἐδραιωμένες πλάνες, δογματικές ἐμμονές, ὑποκρυτόμενες παραταξιακές ἐνοχές, κοχλάζουσα κομματική ἐμπάθεια, καιροσκοπός ὑπονομευτική κακοβουλία, συσσωρευμένα καί στό ἔπακρο ὤξυμένα ἀπό τήν ἔνταση τῶν παθῶν τοῦ διχασμοῦ. Ὅλα τα ἄνθη τοῦ ἐθνικοῦ κακοῦ καί σέ μιά θανατηφόρα αὐτοφύα προμήνυαν καί προέγραφαν τό ἐπερχόμενο καταστροφικό τέλος.

Μέσα σ'αὐτήν τήν κατάσταση, ὁ Ἑλληνικός στρατός, πού εἶχε φέρει τήν ἀνάσταση στίς Μικρασιατικές Πατρίδες, ἀποκαμωμένος ἀπό τήν διάρκεια τοῦ πολέμου, ξεχασμένος στά βάθη τῆς Ἀνατολίας, ἐλλειπῶς συτιζόμενος, ἐγκαταλειμμένος στήν ἀφροντισιά, τήν ἄβουλη ὑποτακτικότητα καί ἀδράδεια καί τήν ἀναποφασιστικότητα τοῦ βαθείᾳ διχασμένου πολιτικοῦ κόσμου, δηλητηριασμένος καί ὁ ἴδιος ἀπό τήν ἐμφύλια διαμάχη καί τίς φαυλοκομματικές διακρίσεις, χάνει τήν συνοχή του, διαρρέει καί ἀσύντακτος, σκορπισμένος, μέ τήν ἀγανάκτηση στή καρδιά καί τήν πίκρα στά χεῖλη γιά τούς ὑπαίτιους καί τούς ἐνόχους της συμφορᾶς, φτάνει στά παράλια της Μικρασίας γιά νά ἐπιβιβασθεῖ στά πλοῖα τῆς ἐπιστροφῆς.

Καί μαζί τους, μέ χεῖλη σφιγμένα ἀπό θλίψη καί πόνο, μυριάδες πρόσφυγες τοῦ Ἑσωτερικοῦ ὁδεύουν πρὸς τήν Ἰωνική πρωτεύουσα, ἐλπίζοντας νά βροῦν ἐκεῖ προστασία. Μάταια ὅμως... Ἐκεῖ στούς δρόμους καί στήν προκυμαία τῆς Σμύρνης, μέσα στό αἷμα, στίς φλόγες καί στούς καπνοῦς, μπροστά στά μάτια τῶν χριστιανῶν «συμμάχων» μας, θά γραφεῖ ὁ ἐπίλογος τῆς Δάντιας τραγωδίας...

Ὁ Ἑλληνικός στρατός δέν εἶχε νικηθεῖ στό πεδίο τῆς μάχης. Εἶχε διεξαγάγει ἕναν ἀγῶνα ἐπικό. Εἶχε ἐπιδείξει ἀνδρεία, καρτερία, ἐθελουσία καί ἀντοχή σέ μυθικές διαστάσεις καί μέχρις ὅτου διαταχθεῖ νά ἐγκαταλείψει τίς θέσεις τοῦ νικοῦσε. Ὁ Ἑλληνικός στρατός δέν νικήθηκε. Τό γνώριζε αὐτό καί ὁ Κεμάλ. Θά τό ὁμολογοῦσε στήν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Ἀγκυρας, τήν πρώτη ἐπέτειο τῆς νίκης του: «Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε, εἶπε, ὅτι στή Μικρά Ἀσία δέν ἡττήθη ὁ γενναῖος Ἑλληνικός στρατός. Ἡ πολιτική τοῦ ἡγεσίας ἡττήθη...» Ὁ Ἑλληνικός στρατός δέν νικήθηκε. Προδόθηκε στά μετόπισθεν. Προδόθηκε στίς πρωτεύουσες τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, στά

σαλόνια τῆς Ἀθήνας προδόθηκε... Ἔτσι ἐπῆλθε ἡ καταστροφή τῆς Στρατιᾶς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολίας καί ἡ συρρίκνωση τοῦ Ἔθνους. Τό ὄνειρο, τῶν ὑπερφιάλων ἡγετῶν μας, «τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας, τῶν δύο Ἠπείρων καί τῶν Πέντε θαλασσῶν», καταποντίστηκε ὀλοκληρωτικά στόν Σαγγάριο ποταμό καί στό λιμάνι τῆς Σμύρνης τό τραγικό φθινόπωρο τοῦ 1922 καί ἡ κηδεία τοῦ ἔγινε μέ τόν πιό ταπεινωτικό τρόπο στή Λωζάνη τό 1923.

Θλιβερό εἶναι τό ξεφύλλισμα τῶν σελίδων τῆς Ἱστορίας μᾶς ἐκείνης τῆς δραματικῆς περιόδου, ἀχάριστη ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, ὅταν ἡ πραγματικότητα εἶναι τόσο ὀδυνηρή.

- Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, ὁ ἄλλοτε τόσο αἰσιόδοξος, ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὅλα χάνονται.

Στίς 23 Αὐγούστου ὑποβάλλει στά δύο κοινοτικά Σώματα τῆς πόλης πρόταση γιά τήν ἀποστολή ἐκπροσώπων στή Κωνσταντινούπολη γιά νά ζητήσουν τήν κάθοδο τῶν ἐκεῖ ἀξιωματικῶν της Ῥαμύνης ῥός ἀναχαίτιση τοῦ ἐχθροῦ. Τά γεγονότα ὅμως ἐξελίσσονται ραγδαῖα. Ὁ ἐχθρός βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα ἔξω ἀπό τήν Σμύρνη. Στίς δραματικές αὐτές στιγμές γιά τόν μικρασιατικό πληθυσμό, ἦταν μοιραῖο γιά τόν Χρυσόστομο, νά ὑποστεῖ τρομερή δοκιμασία, τρεῖς μόλις ἡμέρες, πρό τοῦ μαρτυρίου του.

Στίς 24 Αὐγούστου καταπλέουν στό λιμάνι τῆς Σμύρνης τρία ἐπίτακτα Ἑλληνικά πλοῖα κατάφορτα ἀπό στρατό.. Ὁ συγκεντρωμένος στήν παραλία κόσμος ἀρχίζει νά ἐλπίζει πῶς, μέ τήν ἀπόβαση τῶν ὀπλιτῶν μας, θά γινόταν κάποια ἀνασυγκρότηση τῶν στρατιωτικῶν μας δυνάμεων καί ἄμυνα. Οἱ στρατιῶτες, ὅμως, ἀρνοῦνται νά ἀποβιβασθοῦν στήν ξηρά. Ὁ Ἀρχιστράτηγος Πολυμενάκος, πού εἶχε διαδεχθεῖ τόν ἤδη αἰχμάλωτό του ἐχθροῦ, Τρικούπη, μαζί μέ τόν Ὑποστράτηγο Σκαρλάτο, ἀνεβαίνουν στό ἐπίτακτο « Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος» γιά νά πείσουν τοὺς στρατιῶτες καί ἀποβιβασθοῦν, ἀλλά ἀποδοκιμάζονται. Στό ἄλλο ἐπίτακτο «Βασίλισσα Σοφία», ἀνεβαίνει ξαφνικά ὁ Χρυσόστομος.

Δραματική ἡ ἀπόπειρα τοῦ Δεσπότη νά ἐκθέσει στοὺς πολεμιστές τήν τραγικότητα τῆς κατάστασης καί νά ζητήσει τήν σωτηρία τῆς Σμύρνης ἀπό τόν στρατό. Τόν συνοδεύουν δύο δημογέροντες καί τρεῖς Ἀξιωματικοί της Ἀμύνης. Μέ πρόσωπο χλωμό, μέ τό ἀόρατο στέφανο τοῦ μελλοντικοῦ του μαρτυρίου, ὁ Χρυσόστομος δέν εἶναι πιά ὁ ὕμνητῆς καί δοξαστῆς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς δημιουργίας, Ἦταν ὁ ἱκέτης... Συγκινητική ἡ ἐκκλήσή του «ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ

καί τῆς Πατρίδος, τῆς Ἱστορίας καί τοῦ ἀνθρωπισμοῦ». Στήν ἔκκλησή του ἀρχικά ἀπάντησε ἡ εὐγλωττη σιωπή καί στή συνέχεια ἡ κατηγορηματική ἀρνηση. Ὁ νικημένος Ἱεράρχης, ἀπελπισμένος ἀπό τήν Ἑλληνική ἀλκή, ἔφυγε τρικλίζοντας ἀπό βαθεία συγκίνηση, γιά νά ζητήσει καταφυγή, βοήθεια κι' ἐλπίδα ψηλά στόν Οὐρανό.

- Τό βράδυ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Σμύρνη ἔχει κατακλυσθεῖ ἀπό φυγάδες στρατιῶτες καί ἀπό χιλιάδες πρόσφυγες. Σκηνές ἀλλοφροσύνης διαδραματίζονται. Στρατιῶτες καί πολίτες δέν ζοῦν παρά μέ τό ἔνστικτό της αὐτοσυντήρησης. «Ὁ σῶζων ἑαυτόν σωθήτω...»

Ὁ Χρυσόστομος δέν παύει ν' ἀγωνίζεται γιά τήν σωτηρία τοῦ ποιμνίου του, γιά τήν σωτηρία τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδας. Στίς 25 Αὐγούστου, δύο ἡμέρες πρό τοῦ μαρτυρίου τοῦ γράφει πολυσέλιδη ἐπιστολή πρός τόν Βενιζέλο καί τήν ἐγχειρίζει στόν κυβερνήτη τοῦ θωρηκτοῦ «Λῆμνος», παρακαλώντας τόν νά φροντίσει νά δοθεῖ τό ταχύτερον στόν τέως Πρωθυπουργό, πού βρισκόταν στό Παρίσι. Ἡ ἐπιστολή ἐκείνη ἀποκαλύπτει τόν ἀνώτερο ἄνθρωπο, τόν καρτερικό Ἱεράρχη.

Ἀναμένει τόν θάνατο καί τόν θεωρεῖ σάν ἐπισφράγιση ἡρωϊκῆς σταδιοδρομίας, ὅπως ἦταν ὁλόκληρη ἡ ζωή του: «...Ὁ Ἑλληνισμός τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔγραφε, τό Ἑλληνικό Κράτος, ἀλλά καί σύμπαν το Ἑλληνικόν Ἔθνος, κατεβαίνει πλέον εἰς τόν Ἄδην ἀπό τόν ὁποῖον καμία πλέον δύναμις δέν θά δυνηθῇ νά τόν ἀνεβάσῃ καί τό σῶση...»

Ἀπό τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ἀρχίζει ὁ ρόγχος τῆς ἐτοιμοθάνατης Σμύρνης. Ἀργά τήν νύκτα, ἔξαντλημένοι, ἀπελπισμένοι οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες, ποσύρονται ἀπό τήν προκυμαία στά σπίτια τους. Κατά διαταγή τοῦ μοιραίου ἀρμολογῆ Στεργιάδη, τά ἐπίτακτα πλοῖα ἀρνοῦνται νά τούς παραλάβουν. Καί ὅμως χιλιάδες θά εἶχαν σωθεῖ, γιατί τά πλοῖα πού βρίσκονταν στό λιμάνι θά μπορούσαν σέ λίγες ὥρες νά τούς μεταφέρουν ἀπέναντι στά νησιά τῆς Χίου, Μυτιλήνης καί Σάμου.

Ἡ 26ῃ Αὐγούστου εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ἀγωνίας καί τῆς ἀπόγνωσης τῶν ἀνθρώπων τῆς Σμύρνης. Ἡμέρα τῆς ἐφιαλτικῆς προσμονῆς. Ἀπό τίς τουρκικές συνοικίες ἀκούγονται πυροβολισμοί, πού ἐπιτείνουν τήν ἀπελπίσιν. Τά τελευταῖα τμήματα τοῦ στρατοῦ φεύγουν. Ἡ Ἑλληνική σημαία ὑποστέλλεται. Οἱ τελευταῖοι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔχουν φύγει, μαζί καί ὅσοι ἄλλοι ἀπό τούς κατοίκους μπόρεσαν νά φύγουν. Ἡ Πόλη ἀνυπεράσπιστη. Ἐμεινε ὅμως πίσω ὁ Δεσπότης. Ἐξαλλά τα πλήθη ζητοῦν καταφύγιο σέ σπίτια εὐρωπαϊῶν καί στίς ἐκκλησιές. Πλημμυρίζει ὁ αὐλόγυρος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Φω-

τεινῆς ἀπό σμυρνιούς καί πρόσφυγες τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ὁ Χρυσόστομος τοὺς παραμυθεῖ καί προσπαθεῖ νά τονώσει τὸ ἡθικὸ τοὺς.

Τὸ δειλινὸ τῆς 26ης Αὐγούστου διατάσσεται ἡ ἔπαρση τῶν πολεμικῶν μας ἀπὸ τὸν κόλπο τῆς Σμύρνης. Προηγεῖται τὸ «Λῆμνος», ἀκολουθεῖ τὸ «Ἑλλη» καί ἔπονται τὰ ἀντιτορπιλικά. Ἡ ὕστατη στιγμή τῆς Ἑλληνικῆς παρουσίας στὴ Σμῆρνη. Ἀπὸ μακριὰ φτάνουν οἱ στροφές τοῦ Ἑθνικοῦ μας Ὑμνου. Εἶναι οἱ ὄρχηστρές του Ἰταλικοῦ Ὑωρηκτοῦ «Ντουίλιο» καί τῶν Γαλλικῶν «Βαλδέκ Ρουσώ» καί «Ἐρνέστ Ρενᾶν», πού παιανίζουν καθὼς περνοῦν δίπλα τοὺς τὰ πολεμικά μας. Τί εἰρωνία ! !

Εἶναι ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετιστήριος ὕμνος πρὸς τὴν γαλανόλευκη. Οἱ μαῦρες τουλίπες καπνοῦ, πού ἔβγαιναν ἀπὸ τίς καπνοδόχους τοὺς, καθὼς τίς ἀπομάκρυνε ὁ μπάτης, ἔμοιαζαν μέ στίγματα, μέ κουκίδες, μέ ἀποσιωποητικά τῆς μεγάλης τραγωδίας...

Ἡ Ἑλλάδα, μέ τὰ συντρίμια τοῦ στρατοῦ της καί τσακισμένα φτερά, ἀμήχανη, ντροπιασμένη, ταπεινωμένη, αἱμορραγοῦσα, μέ σβησμένες τίς ἐλπίδες καί τὰ προαιώνια ὄνειρά της, ἐπέστρεφε ἐκεῖ ὅπου, τρία χρόνια πρὶν, μέ αἰσιοδοξία, ἐλπίδες καί ὄνειρα γιὰ μιὰ Μεγάλῃ Ἑλλάδα, εἶχε ξεκινήσει τὴν ὑπερπόντια ἐκστρατεία της...

-Ὅλοι προσπαθοῦν νά πείσουν τὸν Χρυσόστομο νά φύγει. Αὐτὸς προτιμᾷ νά σπεύσει στὸν Ἀμερικανὸ Πρόξενο στὴ Σμύρνη Τζώρτζ Χόρτων, τὸν ὑπέροχο αὐτόν φιλέλληνα καί τοῦ ζητάει τὴν βοήθειά του γιὰ τὴν σωτηρία τῶν χριστιανῶν τῆς Σμύρνης.

Γράφει ὁ Χόρτων στό Βιβλίο τοῦ «Μάστιγα τῆς Ἀσίας» «...Ἦταν κάτωχρος, ἡ σκιά τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου ἀπλωνόταν στό πρόσωπο τοῦ Μητροπολίτου καί ὅμως δέν σκεπτόταν παρά τὸ πῶς θά σώσει τὸ ποίμνιόν του... δέν μοῦ ὠμίλησε περὶ τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος διέτρεχε, ἀλλὰ μέ παρακάλεσε νά πράξω πᾶν το δυνατόν πρὸς σωτηρίαν τῶν κατοίκων τῆς Σμύρνης...»

Ὁ Χρυσόστομος δέν παρέλειψε τὸ παραμικρὸ γιὰ νά πετύχει τὴν προστασία τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ὁ Χόρτων τοῦ συνιστᾷ νά φύγει καί τοῦ προτείνει νά τὸν ἐπιβιβάσει μέ ἀσφάλεια στό Ἀμερικανικὸ ἀντιτορπιλικὸ πού εἶναι πλευρισμένο στὴν προκυμαία.

Ὁ Γάλλος Πρόξενος Γκραγιέ τοῦ προτείνει ἄσυλο στό Γαλλικὸ Προξενεῖο καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Καθολικῶν του ἐξασφαλίζει θέση στό Γαλλικὸ πολεμικὸ καί τὸν ἐξορκίζει νά φύγει μαζί του. Πολλοί, πάλι, σμυρναῖοι πρόκριτοι, γνωρίζοντες ποιά τύχη τὸν ἐπιφυλάσσει, τὸν παροτρύνουν νά φύγει. Σέ ὅλους ὁ Χρυσόστομος ἀπαντᾷ: «Παράδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ἀλλὰ καί καθῆκον τοῦ κα-

λοῦ ποιμένος, εἶναι νά παραμείνει μέ τό ποίμνιό του». Ἡ ἀπόφασή του εἶναι ἀκλόνητη, ἀμετάκλητη. Δέν θ' ἀφήσει ὁ «καλός ποιμήν» τό ποίμνιό του μόνον τοῦ στίς τραγικές στιγμές του καί παραμένει. Ἐγκαταλειμμένοι οἱ Σμυρνοί ἀπ' ὅλους, ἐκτός ἀπό τόν Δεσπότη του, τίς τελευταῖες μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1922 εἶχε πετάξει σάν τό φοβισμένο πουλί. Οἱ ἄνθρωποι γέρασαν ἀπό τήν μιά μέρα στήν ἄλλη. Κί' ἀπό τό γαλάζιο βάθος τοῦ Ἑσωτερικοῦ, ἀπ' ὅπου, κάθε βράδυ, ἔφτανε μέ τόν σιδηρόδρομο ὁ ρωμαλέος παλμός τοῦ μετώπου, ξεχύνονταν τώρα φαντάσματα στρατιωτῶν μαζί μέ ἄλλα φαντάσματα τῶν τρομαγμένων προσφύγων. Τά παράθυρα, οἱ πόρτες, οἱ στέγες, τά ἄστρα, ὅλα εἶχαν γίνει χεῖλη καί ρωτοῦσαν. Ὅλα εἶχαν γίνει αὐτιά καί ἀφρουγκάζονταν : Κοντοζυγώνουν οἱ Τοῦρκοι;

Ὅλα τρέμουν, τρέμουν τά χεῖλη τῶν ἀνθρώπων. Οἱ καρδιές τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδιῶν τρέμουν, τά λευκά κεφάλια τῶν γερόντων.

Κι ἓνα πρωί, τό φορικτό πρωί τῆς 27ης Αὐγούστου (π.ή.) ἀπό τό μέρος τῆς προκυμαίας ἀκούστηκαν ἄλογα νά κατεβαίνουν μέ καλπασμό. Μιά ταραχή ἀπλώθηκε, μιά χλαγοή, μιά κραυγή: «Οἱ Τοῦρκοι, οἱ Τοῦρκοι». Καί οἱ Ἑλληνικές καρδιές, σάν καμπάνα μέσα στά στήθη τους, ἄρχισαν νά χτυποῦν λυπητερά: Σήμεραν κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ἡ Σμύρνη. Σήμεραν κατακρεουργεῖται ὁ Δεσπότης.

-Στό μεταξύ, στίς Ἑλληνικές συνοικίες τῆς Σμύρνης ἀρχίζουν οἱ λεηλασίες καί σφαγές. Οἱ κάτοικοι τρομοκρατημένοι παραμέουν κλεισμένοι στά σπίτια τους. Οἱ πόρες ὁμως παραβιάζονται, οἱ ἔνοικοι φονεύονται, τά ὑπάρχοντά τους διαρπάζονται. Ἡ λεηλασία καί ἡ σφαγή ἀπό ὥρα σέ ὥρα γενικεύονται. Στή συνοικία «Τεπεντζικί» σφάζονται 450 ἄνδρες, 300 γυναῖκες καί 66 βρέφη. Στόν ναό τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου δεκάδες Ἑλληνίδες ἀτιμάζονται πάνω στήν Ἁγία Τράπεζα. Ἑκατοντάδες Ἑλληνες πού κατέφυγαν στό ἐργοστάσιο τοῦ Παναρέτου, στήν συνοικία τοῦ Ἁγίου Βουκόλου, σκοτώνονται μέ χειροβομβίδες.

Στά προάστια «Μπουρνόβα» καί «Μουτζά» τό αἷμα ξελειλίζει στούς δρόμους. Μέσα σέ λίγες ὥρες, ἡ Σμύρνη, τό ἀποκλειστικά Ἑλληνικό της τμήμα, παραδίνεται στίς φλόγες. Ἡ φωτιά ὅλη τήν νύκτα ἀποτελειώνει τόν χαλασμό. Οἱ φλόγες ξεθεμελιώνουν τήν Πολιτεία ὁλόκληρη. Ἀπλώνουν πάνω στά ἔργα τῶν ἀνθρώπων καί τά διαλύουν:

Οἰκοδομήματα παλαιά, στέρεα, ἀκλόνητα, ὅλες οἱ ἐστίες τοῦ Μικρασιατικοῦ πολιτισμοῦ, πού κράτησαν, μέ ὑπομονή καί ἐπιμονή, τήν ἐθνική μας παράδοση, τόσα καί τόσα χρόνια, μεταβάλλονται σέ

στάχτη, Ἡ φωτιά, φίδι ὀλοπόρφυρο, τυλίγει στήν καταστροφική του μανία τό κάθε τί. Ἡ Ἑλληνική Σμύρνη δοσμένη στήν πύρινη ἀκολασία. Ξεκλίδια καί ἀποκαΐδια παντοῦ. Σπίτια καί ἐργοστάσια, σχολεῖα καί ἐκκλησίες, νοσοκομεῖα, βιβλιοθήκες, θέατρα καί μαζί μ'αὐτά ἡ Εὐαγγελική, τό

Ὁρφανοτροφεῖο, τά ἄσυλα, τά ἀγαθοεργά ἰδρύματα, ἀμύθητοι θησαυροί, κόποι καί δημιουργίες αἰώνων, ὅλα λαμπαδιάζουν, καίγονται καί ἀφήνουν στάχτη καί καπνούς. Γκρεμισμένες καί ἀποτεφρωμένες οἱ ἐκκλησιές, μέ τούς βυζαντινοὺς Ἀγίους καί τούς Ἀγγέλους. Οἱ ἐσταυρωμένοι καί τά δισκοπότηρα στάχτη. Κατεστραμμένες ὄλες-καί οἱ 46 ἐκκλησιές τῆς Σμυρνης-. Ἡ Ἐκκλησία, ἡ καρδιά τοῦ γένους, γραμμένο εἶναι πρώτη νά δέχεται τό κτύπημα στίς συμφορές του.

Ἀλλόφρονες οἱ Ἕλληνες ἐγκαταλείπουν τά σπίτια τους καί τ'ἀγαθὰ τους. Ξεχύνονται στοὺς αἱματόβρεχτους δρόμους, σέ δρόμους ὅλο στάχτη μ'έναν κακοῦργο ἄνεμο ὅλο φωτιά καί λύσσα. Τρέχουν πρὸς τὴν παραλία ἐλπίζοντας νά σωθοῦν ἐκεῖ. Ἀλλά, σέ κάθε γωνία τούς παραμονεύει ἡ λόγχη καί τό βόλι. Ὁ θάνατος μέ σάβανο γυρνᾷ στοὺς δρόμους σκουίζοντας καί οὐρλιάζοντας. Παντοῦ χαλάσματα, συντρίμια καί ἐρείπια καί λιτανεῖες θανάτου. Πυραμίδες τά πτώματα. Ποτάμι τό αἷμα. Κύματα κόσμου σέ κατάσταση ἑξαλλης ἀγωνίας καί ἀπόγνωσης ξεχύνονται στήν προκυμαία. Συνωθοῦνται σέ μιὰ ἀνθρωπομάζα πυκνή, συμπαγῇ ἀδιαπέραστη. Γέροντες καί ἀσθενεῖς, ἀνίκανοι νά πρπατήσουν, σκοντάφτουν, πέφτουν καί ποδοπατοῦνται ἀπὸ χιλιάδες ἄλλους, πού κινοῦνται ὀρμητικά γιὰ νά σωθοῦν ἀπὸ τό μαχαίρι τοῦ Τούρκου. Κορίτσια ἀτιμάζονται μπρὸς στοὺς γονεῖς τους. Ἄνδρες κρεουργοῦνται μπρὸς στίς γυναῖκες τους. Θρῆνοι καί κοπετοὶ ἀκούγονται ἀπ'ὅλα τα σημεῖα, φωνές ἀπελπισίας καί κραυγές σπαραγμοῦ.

Καί οἱ φλόγες συνεχίζουν τὴν καταστρεπτική τους μανία. Ξεθεμελιώνουν τὴν Πολιτεία ὀλόκληρη. Ἐνα δαιμονικό τριζοβόλημα ἀντηχεῖ. Γδοῦποι ἀπὸ τά σπίτια πού πέφτουν ἀκούγονται. Κρότοι πυροβόλων τούς συνοδεύουν. Ὅσμῃ ἀνυπόφορη ἀπὸ καίόμενα ξύλα καί πετρέλαιο. Καί κοντὰ σ'αὐτὰ ποδοβολητὰ ἀλόγων, γοερά κλάματα, προσευχές, κατάρες, ἄγριες φωνές σφαγέων, ρόγχοι σφαζομένων.

Ἐδῶ ἓνας γέρος ξεψυχᾷ στά χέρια τοῦ γιοῦ του καί τὸν μεταφέρει στοὺς ὤμους του, πιὸ πέρα μιὰ παρθένος ρίχνεται στίς φλόγες γιὰ νά ξεφύγει ἀπὸ τούς Τούρκους πού θέλουν νά τὴν βιάσουν. Ἐκεῖ μιὰ μάνα παραφρονεῖ ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ γιοῦ της καί χορεύει μισόγυμνη γύρω ἀπὸ τό πτώμα του καί πιὸ μπροστά μιᾶς

ἄλλης γυναίκας τῆς κόβουν τὰ δάκτυλα γιά τῆς πάρουν γρήγορα τό δακτυλίδι της. Ἕνας Ἱερέας αἰωρεῖται κρεμασμένος καί τό ράσο τοῦ ἀνεμίζει σάν μαύρη σημαία. Τραυματίες ἀπό λογχισμούς ξεψυχοῦν στά πεζοδρόμια. Μιά μάνα σπαράζει γιά τό παιδί της: «τό παιδί μου, τό παιδί μου», φωνάζει ἡ ἄμοιρη. Καί ὁ Τοῦρκος δέν τό σκοτώνει. Ἀνοίγει μέ τό μαχαίρι τοῦ τήν κοιλιά τοῦ βρέφους καί τό πετάει μισοπεθαμένο στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας του.

Πρός τό Τελωνεῖο, λόχος τούρκων περιζώνει μεγάλη ὁμάδα Ἑλλήνων, τούς ἐπιβιβάζει σέ φορηγίδα, πού εἶχαν καταβρέξει μέ πετρέλαιο καί τήν πυρπολοῦν

Καί ἡ καταστροφή συνεχίζεται. Μαῦροι ὄγκοι καπνοῦ ἀποτελοῦν τό νεκρώσιμο θυμίαμα τῆς ἀνείπωτης καταστροφῆς. Ἀμερικανίδα, καθηγήτρια τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου Σμύρνης, γράφει στήν προϊσταμένη της στήν Οὐάσιγκτων: «...Ἡ λεηλασία καί οἱ ἐκτελέσεις διαπράχθηκαν μπρός στά μάτια μας... Χωρίς δισταγμό ἕνας χριστιανός ἔπεσε δολοφονημένος μπρός στήν πόρτα τοῦ κτιρίου μας, ὑπό τήν σκιά τῆς Ἀμερικανικῆς σημαίας...»

Ὁ χεῖμαρρος τοῦ πανικόβλητου πλήθους, διωκόμενος καί σφαζόμενος, τρέχει πρός τήν θέση «Δαραγάτς», στό ἐκεῖ ὀρθόδοξο νεκροταφεῖο. Κύματα ἀπό ἀλλόφρονες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις κατακλύζουν τό κοιμητήριο. Στή συνοικία τῶν νεκρῶν οἱ ζωντανοί. Τά μνήματα μεταβάλλονται σέ κατοικίες. Τά μαυσωλεῖα σέ ἄσυλα.

Ὁ Κώστας Μηχαΐλιδης, τραγουδιστής της Νύμφης τοῦ Ἑρμαίου κόλπου, ἀφίνοντας ὅλον τόν σπαραγμό τῆς ψυχῆς του νά ξεχειλίζει, γράφει: «...Ἦρθαν οἱ καιροί πού οἱ ζωντανοί ζήλευαν τούς πεθαμένους. Γέμισε τό νεκροταφεῖο ἀπό γυναικόπαιδα. Ἐσυραν ὡς ἐκεῖ τα κορίτσια τούς μανάδες ξεφρενιασμένες ἀπό τόν τρόπο. Πίστεψαν ὅτι θά δίσταζε ὁ Τοῦρκος. Μά οὔτε ἐδῶ σταματοῦσε ἡ κτηνωδία...»

Ἀπό τήν μιά οἱ φλόγες καί ἡ φαγῇ καί ἀπό τήν ἄλλη ἡ θάλασσα. Ἡ Θάλασσα ὅμως δέν εἶναι πιά ἐμπόδιο. Χιλιάδες ἀνθρωποι πέφτουν στή θάλασσα γιά νά φτάσουν στά συμμαχικά πλοῖα καί νά σωθοῦν, ἀλλά πνίγονται. Τά κορμιά τούς σκεπάζουνε τά νερά, πού ἀπειλοῦν νά κλείσουν τήν εἴσοδο τοῦ κόλπου.

Ὁ Γάλλος πλοίαρχος Περβικιέρ εἶχε ζητήσει ἀκρόαση ἀπό τόν Κεμάλ γιά νά τοῦ διαβιάσει τά συγχαρητήρια χαιρετίσματα γιά τήν νίκη του ἀπό τόν Ναύαρχό του καί ἐπειδὴ ἔφτασε καθυστερημένος δικαιολογήθηκε ὅτι ἡ καρὶνα τῆς ἀκάτου πού τόν μετέφερε στήν ἔπαυλη, ὅπου διέμενε ὁ Κεμάλ, εἶχε μπλέξει στά πτώματα τῶν χριστιανῶν πού ἐπέπλεαν.

Καί ὅλα αὐτά μπροστά στά μάτια, τήν ἀδιαφορία καί τήν ἀναλγησία τῶν χριστιανῶν... «συμμάχων» μας, πού τά πλοῖα τοῦς ναυλοχοῦσαν στό λιμάνι τῆς Σμύρνης. Οἱ στόλοι τῶν ἐντολοδόχων δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, τριάντα δύο μεγάλα καράβια, ἀμερικανικά, ἀγγλικά καί γαλλικά. Τά ἰταλικά, σ' ἐκεῖνες τουλάχιστον τίς τραγικές στιγμές, ἔδειξαν κάποιον ἀνθρωπισμό-ἔστεκαν οὐδέτερα καί ἀπαθῆ μπρός στή σφαγή καί τόν ἐξολοθρεμό ἐνός ἀθώου λαοῦ.

Ὁ Π. Καρολίδης περιγράφει τίς ἀλλόφρονες σκηνές πού διαδραματίζονταν στήν παραλία τῆς Σμύρνης. «Ἐνώπιόν των ἀπό τῶν πλοίων ἀναισχύντως θεωμένων Εὐρωπαϊῶν καί Ἀμερικανῶν καί πῶς ἡ θάλασσα ἐπληρώθη πτωμάτων σφαγέντων ἢ πνιγέντων εἰς τρόπον ὥστε ἡδύνατο τίς βαδίζων ἐπὶ τῶν πτωμάτων τούτων νά διανύσῃ μέγα μέρος τῆς κατὰ τήν προκυμαίαν θαλάσσης ὥσπερ ἐπὶ ξηρᾶς βαδίζων. Καί αὐτοί οἱ Ἀμερικανοί, ἐνῶ ἡδύνατο διὰ μιᾶς μόνον βολῆς τηλεβόλου νά διασκορπίσωσι τό αἰμόδιψον πλῆθος, ἐθεῶντο μετὰ θλίψεως, ἀλλά καί ἄνευ ἐνεργείας τινός τό τελούμενον αἱματηρόν δράμα».

Οἱ σφαγές ἀμάχων, οἱ αἰμογές, οἱ κραυγές πόνου καί ἀγωνίας τυθυμάτων καί τοῦ ἄγριου θριάμβου τῶν δημίων τους δέν συγκινοῦν. Οἱ ξένοι δημοδιογράφοι ἔχουν ὁδηγίες νά μήν μεταδόσουν οὔτε μιᾶ ἀνταπόκριση, οὔτε μιᾶ φωτογραφία ἀπό τό δράμα πού παρακολουθοῦσαν. Κατά τόν Ἀμερικανό Πρόξενο Τζώρτζ Χόρτων «εἶχε ἐπιβληθεῖ ἡ συνομωσία τῆς σιωπῆς».

Γιά 36 ὥρες ἡ Σμύρνη ἦταν ζωσμένη στίς φλόγες καί ἀφημένη στά στίφη ἐγκληματικῶν στοιχείων. Γιά 36 ὥρες οἱ τοῦρκοι εἶχαν ἐπιδοθεῖ σέ ἕναν ἀπίστευτο, πρωτόγνωρο καταστροφικό ἔργο. Καμία πόλη, στή σύγχρονη ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, δέν γνώρισε παρόμοιο δράμα. Φαίνονται ἀπίστευτα, ἐφιαλτικά, τά μαρτύρια τῶν χριστιανῶν τῆς Σμύρνης. Δέν εἶναι ὅμως ἀποκυήματα φαντασίας. Ἀκόμα καί ἡ πιό νοσηρή, ἡ πιό διεστραμμένη φαντασία δέν μπορεῖ νά παραβληθεῖ πρὸς τήν τουρκική πραγματικότητα.

Καμία φιλοτουρκική προπαγάνδα τῶν Δυτικῶν Συμμάχων μας δέν μπόρεσε νά συσκοτίσει ἐκεῖνο πού πραγματικά συνέβει στή Σμύρνη σέ βάρος τῶν ἀμάχων προσφύγων. Σήμερα κανεῖς πιά δέν τολμᾷ νά ἀμφισβητήσῃ τίς τρομακτικές σφαγές τῶν τούρκων σέ βάρος τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σμύρνης.

Τήν τρομακτική καταστροφή τῆς Σμύρνης τῆς 27ης Αὐγούστου(9 Σεπτ/ρίου ν.ῆμ.) 1922, τό ὄργιο τῶν τούρκων καί τήν τραγωδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς δίνει ἐπιγραμματικά ὁ Πρόξενος Χόρτων

γράφοντας στό περισπούδαστο βιβλίο του - Ντοκουμέντο «Ἡ Μάστιγα τῆς Ἀσίας»: «Ἐφυγα ἀπό τήν Σμύρνη νιώθοντας βαθειά ντροπή γιατί ἀνῆκα στό ἀνθρώπινο γένος...»

-Μέσα σ'αυτόν τόν γενικό χαλασμό καί ὑπό τήν σκιά τῶν πυροβόλων τοῦ συμμαχικοῦ στόλου μαρτύρησε καί ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος. Ὁ Χρυσόστομος, κατά κόσμον Καλαφάτης, Μητροπολίτης Σμύρνης κατά τά ἔτη 1910-1922, εἶχε γεννηθεῖ στήν Τριγλία Προποντίδας τό 1867. Σπούδασε στή Θεολογική Σχολή Χάλκης καί ὑπηρέτησε ὡς ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Μυτιλήνης καί χρημάτισε Πρωτοσύγγελος τῆς Μεγάλης του Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τό 1902 χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Δράμας (1902-1919) ἀπό τόν Πατριάρχη Ἰωακείμ Γ'. Οἱ ἀγῶνες τοῦ ἐναντίον τῆς βουλγαρικήs προπαγάνδας γιά τήν τόνωση τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἐνόχλησαν τήν Ὑψηλὴ Πύλη, ἡ ὁποία ἀξίωσε ἀπό τόν Πατριάρχη τήν ἄμεση ἀνάκλησή του (1907). Ἀποχωρίστηκε μέ πικρία τό ποιμνιό του καί ἀποσύρθηκε στήν Τριγλία μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἐπιστροφῆς στή Μητρόπολη Δράμας ἡ ὁποία κατέστη δυνατή το 1908 μέ τήν ψήφιση τοῦ νέου τουρκικοῦ συντάγματος. Ἡ ἐνθουσιώδης ὑποδοχή πού τοῦ ἐπιφύλαξε ὁ λαός τῆς Δράμας συνδέθηκε μέ τήν ἔξαρση τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνα, γι'αὐτό καί χαρακτηρίστηκε ἀπό τήν Ὑψηλὴ Πύλη ἐπικίνδυνος γιά τήν δημόσια τάξη. Ἀνακλήθηκε ἐκ νέου ἀπό τήν Μητρόπολη Δράμας (20 Ἰανουαρίου 1909) καί ἀποσύρθηκε πάλι στή γενέτειρά του μέχρι τήν μετάθεσή του στή Μητρόπολη Σμύρνης (11 Μαρτίου 1910). Στή Μητρόπολη Σμύρνης συνέχισε τούς ἐθνικούς του ἀγῶνες, ὀργάνωσε δέ πάνδημο συλλαλητριο γιά νά καταγγεῖλει τίς βιαιότητες τῶν βουλγάρων στή Μακεδονία ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, τήν ὑποστήριξη τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν πρὸς τήν βουλγαρική προπαγάνδα καί τίς γενικότερες καταπιέσεις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Οἱ τουρκικὲς ἀρχές τῆς περιοχῆς θορυβήθηκαν καί πέτυχαν τό 1914 τήν ἀπομάκρυνσή του ἀπό τήν Μητρόπολη Σμύρνης, στήν ὁποία ἐπέστρεψε τό 1918 μετά τήν ἀνακωχή τοῦ Μούδρου. Κατά τήν περίοδο τῆς Ἑλληνικῆς διοίκησης τῆς Σμύρνης -1919-1922- λειτουργοῦσε ὡς ὁ ἀναμφισβήτητος Ἐθνάρχης τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ὡς ὁ ἐμπνευσμένος ἡγέτης τῆς «Μικρασιατικῆς Ἀμυνας» γιά τήν δημιουργία αὐτόνομου κράτους σέ περίπτωση ἥττας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ κατάρρευση ὁμως τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου (Αὔγουστος 1922) ἀπογοήτευσε τόν μεγάλοπνοο Μητροπολίτη, ὁ ὁποῖος ἀποδοκίμασε τά σχέδια τῶν Μεγάλων Δυνάμε-

ων γιά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀπό τήν Μικρά Ἀσία. Ἡ εἰσβολή τῶν τούρκων στή Σμύρνη ὑπῆρξε ἡ δοκιμασία τῶν ἐθνικῶν του ὁραμάτων...

Τό πρωῒ τῆς 27ης Αὐγούστου 1922 βρίσκει τόν Χρυσόστομο στόν Μητροπολιτικό ναό τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς. Εἶναι γεμάτος πρόσφυγες. Ἔτρεξαν ἐκεῖ γιά προστασία. Ὁ Χρυσόστομος, γονατιστός μπροστά στό Ἅγιο Βῆμα, προσεύχεται κατανυκτικά. Ὑστερα ἀνεβαίνει στόν Ἀμβωνα καί ἀρχίζει νά τοὺς ἐξηγεῖ περικοπές ἀπό τό Εὐαγγέλιο τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας, τῆς ἑβδομάδας τῶν Παθῶν, πού ἔχει σημάνει γιά τήν μαρτυρική Σμύρνη. Ἐκεῖ τόν βρῆκαν οἱ τούρκοι χωροφύλακες καί τόν ὀδήγησαν στόν τούρκο φρούραρχο. Καί ἀπό τότε ἄρχισε τό μαρτύριό του. ...

Μέσα στόν γενικό χαλασμό τῆς Σμύρνης καί ὑπό τήν σκιά τῶν πυροβόλων τοῦ συμμαχικοῦ στόλου μαρτύρησε καί ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος. Ἦταν τότε 54 ἐτῶν. Πυκνό μυστήριο ἦλθε νά καλύψει τίς τελευταῖες ὥρες τοῦ μαρτυρίου του. Οἱ Εὐρωπαῖοι δημοσιογράφοι καί ἱστορικοί ἀπέστρεψαν τά πρόσωπά τους ἀπό τήν θυσία τοῦ μεγάλου Ἱεράρχου. Οἱ τούρκοι, τόσο στά ἱστορικά τους συγγράμματα, ὅσο καί στόν τύπο, ἀπέφυγαν νά ἀναφέρουν ὅτι ὁ Χρυσόστομος κρεουργήθηκε ἀπό τόν τουρκικό ὄχλο καί ἔγραψαν ὅτι ἀπαγχονίστηκε σέ ἐκτέλεση ἀπόφασης πού εἶχε ἐκδώσει παλαιότερά το Δικαστήριο Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀγκυρας. Γιά πρώτη φορά ὁμολογεῖται στό Φύλλο τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1970 τῆς ἐφημερίδας «Μιλιγιέτ» τῆς Κῶν/πόλης ὅτι ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος λυτσαρίστηκε ἀπό τόν τουρκικό ὄχλο. Τό ἐπιβεβαίωσε πολὺ ἀργότερα, ἔναντι ἀδράς ἀμοιβῆς, σέ ὁμογενῆ μας στή Σμύρνη, ὁ ἑφεδρος λοχαγός τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ Ρουστέμ Μπέη Βάσιτς, στόν ὁποῖο εἶχε ἀναθέσει τήν ἐκτέλεση ὁ Στρατιωτικό Διοικητής Σμύρνης Νουρεντίν Πασσᾶς, παλαις «γνώριμός» του Χρυσόστομου. Ὁ Βάσιτς, ὄντας παρὼν στόν μαρτυρικό θάνατο τοῦ χρυσοστόμου, ὁμολόγησε ἐπίσης μέ ἐνστικτώδη σεβασμό: «Ἦταν παλικάρι ὁ παπᾶς σας, δέν τόν ἄκουσα νά ἰκετεύει, νά παραπονεθεῖ, ὡς τήν τελευταία του στιγμή δέν ἄκουσα τήν φωνή του...»

Ὁ Χρυσόστομος πέθανε σάν χριστιανός μάρτυρας, σάν Ἑλληνας ἥρωας. Τό σκήνωμά του ἦταν μοιραῖο νά μὴν τό δεχθεῖ ἡ ἀγαπημένη τοῦ γῆ τῆς Ἰωνίας. Κατά μιὰ πληροφορία, τό κακοποιημένο σῶμα τοῦ ρίχτηκε στή θάλασσα, κατ' ἄλλην πετάχτηκε σέ ξεροπόταμο στή θέση «Σταυρός» καί κατ' ἄλλην τό ἔθαψαν οἱ τούρκοι κάπου στό ἐσωτερικό, γιά νά μὴν ἀνακαλύψουν ποτέ οἱ χριστιανοί τά λείψανά του.

Ἄν, ὅμως, τό σκῆνωμα τοῦ Χρυσοστόμου χάθηκε καί ἐξαφανίστηκε, τάφηκε στίς καρδιές ὄλων των Ἑλλήνων. Λήκυθος του ἡ ψυχὴ τοῦ Γένους καί μνήμη τοῦ αἰωνία ἡ Ἱστορία. Οὔτε τάφος, οὔτε ψαλμός, οὔτε καντήλι γιὰ τό κατασπαραγμένο κορμί του. Οὔτε σποδός, οὔτε τέφρα ἔμεινε ἀπὸ τό σῶμα τοῦ τό φθαρτό. Ἡ ὕλη σεβάστηκε τόν ἐξαῦλωμένο μάρτυρα καί στή θέση τῆς ἄφησε κυρίαρχό το πνεῦμα, τήν ιδέα, τό σύμβολο: Ἀπὸ τότε:

«Μάταια ἡ Σμύρνη ἀναζητᾷ τό σκυλεμένο σου κορμί,

Μέ μοιρολόγια σκάβοντας τῆς Ἰωνίας τό χῶμα.

Ἐλπιδοφόρος φοίνικας ἡ φλογισμένη σου ψυχὴ

Λυτρωτικά φτερούγισε πρὸς τό γαλάζιο δῶμα»,

Ψάλλει ὁ ποιητὴς τῆς Ἰωνίας Τουτουτζάκης καί ὁ Παλαμᾶς τραγουδᾷ:

«Ὅπου καρδιά, ὅπου φρόνημα, τό Γένος, ἡ Ἐκκλησία

Καί τῶν Ἑλλήνων οἱ χοροί καί τῶν πιστῶν τα πλήθη

σοῦ προσκυνοῦνε ἄνωμε τήν θεία δοκιμασία

καί τό μεταλαβαίνουμε τό αἷμα σου πού ἐχύθη».

Ἀντὶ τάφου, θρόνον ἀχειροποίητον ἔστησε σ' αὐτόν ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας στά μύχια βάθη τῆς, θρόνον περίοπτον, θρόνον αἰώνιον. Τό μαρτύριο τοῦ Χρυσοστόμου, τό αἷμα του, πού πότισε τὰ καλντερίμια τῆς Σμύρνης, ἔγινε ὁ ἄρρηκτος δεσμός τῶν νοσταλγῶν, ὁλόκληρῆς τῆς Φυλῆς, μέ τίς Χαμένες Πατρίδες, τίς Ἀλησμόνητες Πατρίδες. Ὅσο θὰ ζεῖ τό μαρτύριο τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ μαρτυρικὴ γῆ τῆς Ἰωνίας θὰ εἶναι Ἑλληνικὴ καί τό μαρτύριό του δέν θὰ λησμονηθεῖ ποτέ.

-Στό ἀτίμητο ψηφιδωτό πού ἀπεικονίζει τοὺς μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Πατρίδας, προστέθηκε μία ἀκόμα ψηφίδα λάμπουσα, τοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης ἡ ψηφίδα. Τοῦ Μεγάλου Ἐθνομάρτυρα τῆς Σμύρνης καί ὑπὸ τίς κωδωνοκρουσίες ὄλων των ἐκκλησιῶν τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανοσύνης ψάλλεται κάθε χρόνο στή γιορτὴ τῆς μνήμης του, τήν δεύτερη Κυριακὴ του Σεπτεμβρίου, ὁ ἀπολυτήκιος ὕμνος πού συνέθεσε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Λεωνίδας Φιλιππίδης:

«Μέγαν μάρτυρα τῆς Ἐκκλησίας,

Μέγαν πρόμαχον Γένους Ἑλλήνων,

Τόν τῆς Σμύρνης ὑμνοῦμεν Χρυσόστομον.

Καί γάρ γενναίως ἀθλήσας ὑπέμεινε

ὑπὲρ Πατρίδος καί Πίστεως θάνατον,

Ἱεράρχου τό ὑπόδειγμα ἑαυτὸν ἀνέδειξε

Στέφανον λαβῶν τόν ἀμαράντινον»

Ἐννενήντα ἕνα χρόνια θρηνεῖ ἡ Φυλὴ μᾶς τὸν μαρτυρικὸ θάνατο τοῦ Ἱεράρχου. Ἐννενήντα ἕνα χρόνια καὶ ἡ ἀνάμνηση τῆς ὑπέροχης αὐτοθυσίας του, ἐνὸς μαρτυρικοῦ τέλους, πού μόνον ὁ Χρυσόστομος μποροῦσε νὰ ὑπομείνει, δέν ἀφήνει τὴν πληγὴ νὰ κλείσει, τὴν λήθη νὰ σβῇσει τὸ παρελθόν. Ἐκφραστῆς τῶν ἐθνικῶν πόθων κατέστη πλέον τὸ σύμβολον τῶν τραγικῶν πεπραγμένων τοῦ Γένους.

Ἡ θυσία τοῦ Χρυσοστόμου, ἄστρο φωτεινὸ, ἄστρο λαμπερό, θὰ σελαγίζει πάντα στίς σκοτεινές νύχτες τῆς Ἰωνίας, φωτίζοντας τὸν δρόμο πού ὁδηγεῖ πρὸς τὸ Σπήλαιον, ὅπου στήν ἄχραντη φάτνη τοῦ λικνίζονται πάντα οἱ ἐλπίδες καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ Γένους.

Κανεῖς δέν νομιμοποιεῖται νὰ θέτει τὸν λίθον τοῦ τάφου ἢ τὴν σφραγίδα τῆς ζωῆς σέ ὅ,τι δέν τοῦ ἀνήκει. Καὶ δέν εἶναι κτῆμα κανενός τὰ ὄνειρα, οἱ ἐλπίδες γιὰ τίς ...Χαμένες Πατρίδες...

Ἀπὸ τὸ ὑπέλαμπρο αὐτὸ ἄστρο τοῦ Χρυσοστόμου, δεῦτε λάβωμεν φῶς. Σήμερα πού τὰ σύννεφα βαραίνουν ὁλόγυρά μας τὸν ὀρίζοντα τῆς χώρας μας καὶ ὁ Προκρούστης ἀπειλεῖ νὰ πετσοκόψει τὸ κορμί τῆς, οἱ Χαμένες Πατρίδες καὶ ἡ Θυσία τοῦ Χρυσοστόμου μας βοηθοῦν σέ ἐγρήγορση τῆς Ἐθικῆς μᾶς Συνείδησης.

Ἡ θυσία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἄς σταθεῖ μάθημα γι' αὐτόν τὸν λαό, τὸν τόσο προδομένο, ὅτι δέν πρέπει νὰ ἐλπίζει στοὺς ξένους γιὰ τὴν ἐλευθερία του καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ καθὼς καὶ γιὰ τὴν συμπαράστασή τους στὰ ἀνοικτὰ ἐθνικά μας θέματα.

Ἡ Ἱστορικὴ πείρα ἀγοράζεται μέ βαριές θυσίες καὶ εἶναι κτῆμα τοῦ λαοῦ. Οἱ μνήμες ἀπὸ τὴν θυσία τῆς Μικρασίας δέν θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν τὴν ἐπανάληψη τῶν ἐγκληματικῶν σφαλμάτων μας.

-Καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὸ ἐρώτημα πού πλανᾶται ἔκτοτε ἀναπάντητο δηλ. ἐάν ἔπρεπε ἢ δέν ἔπρεπε νὰ πᾶμε στὴν Μικρὰ Ἀσία θὰ ἀναφέρω ὅμως τὴν διατυπωμένη γνώμη δύο ἐπιφανῶν Ἑλλήνων, φίλων του Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τοῦ Νίκου Καζατζάκη καὶ τοῦ Μποδοσάκη Ἀθανασιάδη: Ὁ Πρῶτος ἔχει εἰπεῖ: «Μέ τὴν ἐκστρατεία του στὴ Μικρὰ Ἀσία τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος κατέστρεψε τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος» καὶ ὁ δεῦτερος, κι' ἄς ἦταν ἀπὸ τοὺς φανατικούς θαυμαστές του Βενιζέλου, συμπληρώνει: «Ἡ Ἑλλάδα θὰ κυριαρχοῦσε τελικά σέ ὁλόκληρη τὴν Ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου ἂν δέν γινόταν ἡ Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία».

Λαϊκές εκφράσεις και τί σημαίνουν

ΧΡΩΣΤΑΕΙ ΤΗΣ ΜΙΧΑΛΟΥΣ

Ἡ λαϊκή ἔκφραση συνδέεται μέ τή μετεπαναστατική ζωή στό Ναύπλιο, πρωτεύουσα τότε τῆς Ἑλλάδας. Συγκεκριμένα, μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 21 ὑπῆρχε στό Ναύπλιο μιά ταβέρνα πού ἀνήκε σέ μιά γυναίκα, τή Μιχαλού. Ἡ Μιχαλού εἶχε τό προτέρημα νά κάνει «βερεσέδια» ἀλλά ὑπό προθεσμία. Μόλις ἐξαντλεῖτο ἡ προθεσμία - καί ἡ ὑπομονή τῆς - στόλιζε τούς χρεώστες της μέ «κοσμητικότητας» ἐπίθετα. Ὅσοι τά ἀκούγαν, ἤξεραν καλά ὅτι αὐτός πού δέχεται τίς «περιποιήσεις» τῆς «χρωστάει τῆς Μιχαλούς».

ΕΦΑΓΑ ΧΥΛΟΠΙΤΑ

Γύρω στά 1815 ὑπῆρχε κάποιος κομπογιαννίτης, ὁ Παρθένης Νένιμος, ὁ ὁποῖος ἰσχυριζόταν πώς εἶχε βρεῖ τό φάρμακο γιά τούς βαρύτατα ἐρωτευμένους. Ἐπρόκειτο γιά ἓνα παρασκεύασμα ἀπό σιταρένιο χυλό ψημένο στό φουῖρνο. Ὅσοι λοιπόν ἀγαποῦσαν χωρίς ἀνταπόκριση, θά ἔλυναν τό πρόβλημά τους τρώγοντας αὐτή τή θαυματουργή πίτα - καί μάλιστα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες, κάθε πρωί, τελείως νηστικοί.

ΜΥΡΙΖΩ ΤΑ ΝΥΧΙΑ ΜΟΥ

Ἡ φράση προέρχεται ἀπό τήν ἀρχαία τελετουργική συνήθεια, κατά τήν ὁποία οἱ ἱέρειες τῶν μαντείων βουτοῦσαν τά δάχτυλά τους σ' ἓνα ὑγρό μέ βάση τό δαφνέλαιο, τίς ἀναθυμιάσεις τοῦ ὁποίου εἰσέπνεαν καθὼς τά ἔφερναν κατόπιν κοντά στή μύτη τους καί μ' αὐτό τόν τρόπο ἔπεφταν σ' ἓνα εἶδος καταληψίας κατά τήν ὁποία προμάντευαν τά μελλούμενα.

ΤΡΩΕΙ ΤΑ ΝΥΧΙΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΚΑΒΓΑ

Ἐνα ἀπό τά ἀγαπημένα θεάματα τῶν Ρωμαίων καί ἀργότερα τῶν Βυζαντινῶν, ἦταν ἡ ἐλεύθερη πάλη.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς παλαιστές, ἦταν σκλάβοι, πού ἔβγαιναν ἀπό τό στίβο μέ τήν ἐλπίδα νά νικήσουν καί νά ἀπελευθερωθοῦν. Στήν ἐλεύθερη αὐτή πάλη ἐπιτρέπονταν τά πάντα γροθιές,

κλωτσιές, κουτουλιές, ἀκόμη καί τό πνίξιμο. Τό μόνο πού ἀπαγορεύταν αὐστηρά ἦταν οἱ γρατζουνιές. Ὁ παλαιστής ἔπρεπε νά νικήσει τόν ἀντίπαλό του, χωρίς νά τοῦ προξενήσει τήν παραμικρή ἀμυχή μέ τά νύχια, πράγμα , βέβαια, δυσκολοτάτο. Γιατί τά νύχια τῶν δυστυχημένων σκλάβων, πού ἔμεναν συνέχεια μέσα στά κάτεργα, ἦταν τεράστια καί σκληρά ἀπό τίς βαριές δουλειές πού ἔκαναν. Γι' αὐτό λίγο προτοῦ βγοῦν στό στίβο, ἄρχιζαν νά τά κόβουν, ὅπως μποροῦσαν, μέ τά δόντια τους. Ἀπό τό γεγονός αὐτό βγήκε κι ἡ φράση «τρῶει τά νύχια του γιά καβγά».

ΜΑΛΛΙΑΣΕ Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ

Στή βυζαντινή ἐποχή ὑπῆρχαν διάφορες τιμωρίες, ἀνάλογες, βέβαια, μέ τό παράπτωμα. Ὅταν π.χ. ἓνας ἔλεγε πολλά, δηλαδή ἔλεγε λόγια πού δέν ἔπρεπε νά εἰπωθοῦν, τότε τόν τιμωροῦσαν μέ ἓναν τρομερό τρόπο. Τοῦ ἔδιναν ἓνα εἰδικό χόρτο πού ἦταν ὑποχρεωμένος μέ τό μάσημα νά τό κάνει πολτό μέσα στό στόμα του. Τό χόρτο, ὅμως, αὐτό ἦταν ἀγκαθωτό, στυφό καί ἀρκετά σκληρό, τόσο πού κατά τό μάσημα στό στόμα τοῦ πρηζόταν καί ἡ γλῶσσα, τό ἐλατήριο δηλαδή τῆς τιμωρίας του, ἀνοιγε, μάτωνε καί γινόταν ἴνες-ίνες, κλωστές-κλωστές, δηλαδή, ὅπως εἶναι τά μαλλιά. Ἀπό τήν ἀπάνθρωπη τιμωρία βγήκε καί ἡ παροιμιώδης φράση: «μάλλιασε ἡ γλῶσσα μου», πού τίς λέμε μέχρι σήμερα, ὅταν προσπαθοῦμε μέ τά λόγια μας νά πείσουμε κάποιον γιά κάτι καί τοῦ τό λέμε πολλές φορές.

ΜΟΥ ΕΦΥΓΕ ΤΟ ΚΑΦΑΣΙ

Στά Τούρκικα καφᾶς θά πεῖ κεφάλι, κρανίο. Ὅταν, λοιπόν, ἡ καρπαζιά, πού ἔριξαν σέ κάποιον εἶναι δυνατή λέμε:» τοῦ ἔφυγε τό καφάσι», δηλαδή, τοῦ ἔφυγε τό κεφάλι ἀπό τή δύναμη τοῦ κτυπήματος. Τό ἴδιο καί ὅταν ἀντιληφθοῦμε κάτι σπουδαῖο, λέμε:»μου ἔφυγε τό καφάσι», δηλαδή, μου ἔφυγε τό κεφάλι ἀπό τή σπουδαιότητα.

Γιά τήν ἀντιγραφή ἀπό τό διαδίκτυο I. Γ. Ρ.

ΔΥΟ ΙΕΡΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΣΗΛΙΟΥ
«ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΤΡΙΒΟΛΟΥ»
ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

*Τοῦ Εὐθυμίου Χαρ. Ταλάντη **

Ἡ θυσία, ὡς ἡ αἱματηρή προσφορά λατρευτικοῦ χαρακτήρα, εἴθισται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, νά τελεῖται ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἢ κοινῶς θυσιαστηρίου. Βέβαια, ἐνῶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἡ αἱματηρή προσφορά λατρευτικοῦ χαρακτήρα πρὸς τοὺς Θεούς, ἦταν συνήθως ἡ σφαγὴ ζώου ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, μέ τήν σταύρωση τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔχουμε τήν ἐκούσια θυσία τοῦ Θεανθρώπου, γιά τήν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἐξέλειπε πλέον ἡ ἐπιταγή αἱματηρῆς προσφορᾶς πρὸς τόν Θεό.

Ἡ νέα συνήθεια στήν Χριστιανική πρακτική, εἶναι, ἡ ἀναίμακτη θυσία τοῦ Θεανθρώπου, νά τελεῖται πάνω στήν ἀγία τράπεζα, κατὰ τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, ὅπου συντελεῖται τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, μέ τήν μεταβολή τῶν τιμίων δώρων (τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου) σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ.

Γιά μᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους, ὁ ἄρτος εἶναι αὐτό τό ἴδιο το σῶμα τοῦ Κυρίου καί ὁ οἶνος αὐτό τό ἴδιο το αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἡ μεταβολή δηλαδή, εἶναι πραγματική καί οὐσιαστική, δέν εἶναι συμβολική. Γι' αὐτό πρὸς τό τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας, καλοῦνται οἱ πιστοί νά μεταλάβουν (νά κοινωνήσουν) σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, πρὸς ἄφεση ἁμαρτιῶν καί ζωή αἰώνιο.

Στούς πρώτους χριστιανικούς χρόνους, ὡς ἀγία τράπεζα γιά τήν τέλεση τῆς ἀναίμακτης ἀπολυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, σέ ἀνάμνηση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, χρησιμοποιοῦνταν τάφοι μαρτύρων. Ἡ ἐκκλησία μας, συνεχίζοντας αὐτή τήν παράδοση ἕως τίς μέρες

* Συγγραφέας-Λογοτέχνης, Μέλος τῆς Ἑνώσης Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, Μέλος τῆς Ἑνώσης Συντακτῶν Μή Ἡμερησίων Ἐντύπων, Μέλος τῆς Ἑνώσης Συντακτῶν Ἡμερησίου & Περιοδικοῦ Συνδικαλιστικοῦ Τύπου, Μέλος τοῦ Ὁμίλου γιά τή διάδοση τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν.

μας, κατά τόν ἐγκαινιασμό ενός ἱεροῦ ναοῦ, ὁ ἐπίσκοπος τοποθετεῖ λείψανα ἁγίων, σέ εἰδική κρύπτη ἐπὶ τῆς ἁγίας τράπεζας.

Ἐάν δέν ἔχει ἐγκαινιασθεῖ ὁ ναός, τότε, γιὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας, χρησιμοποιεῖται τὸ ἱερό†αντιμνησίο, πάνω στοῦ ὁποῖο τελεῖται ἡ ἀναίμακτος θυσία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπιτελεῖται ἡ Θεία Εὐχαριστία.

Τὸ ἱερό ἀντιμνήσιο εἶναι ὕφασμα, τὸ ὁποῖο φέρει παραστάσεις ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, τῆ Στάυρωση, τοὺς Εὐαγγελιστές, μέ κεντρική παράσταση αὐτῆ τοῦ ἐπιτάφιου θρήνου, καθὼς καὶ ἄλλες παρεμφερεῖς παραστάσεις καὶ ἔχει ραμμένα ἐπάνω ἅγια λείψανα. Χρησιμεύει γιὰ νά τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία, σέ ναοὺς οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν ἐγκαινιαστεῖ, ἢ ὅταν ἡ Θεία Λειτουργία τελεῖται στοῦ ὑπαιθρο. Ἀντικαθιστᾷ, κατά κάποιον τρόπο, τὴν ἁγία τράπεζα. Σέ τέτοιες περιπτώσεις, φέρει ὅπωςδήποτε ραμμένα σέ κάποια γωνία λείψανα Ἀγίων. Ὀνομάζεται δὲ ἀντιμνήσιο, ἀπὸ τῆ λέξη ἀντί καὶ μέ β' συνθετικό το Λατινικό mensa πού σημαίνει τράπεζα ἢ τραπέζι, δηλαδή ἀντί τραπέζης. Ἀντιμνήσια χρησιμοποιοῦνται, ὅμως καὶ σέ καθαγιασμένη ἁγία τράπεζα. Ἐννοεῖται, πὼς σέ καθαγιασμένη ἁγία τράπεζα, τὸ ἀντιμνήσιο δέν ἀπαιτεῖται νά φέρει ἅγια λείψανα.

Ὁ καθαγιασμός -ἡ καθιέρωση ὅπως ὀνομάζεται- τοῦ ἀντιμνησίου, γίνεται κατά τὴν τελετὴ ἐγκαινίων ἱεροῦ ναοῦ. Ἡ τελετὴ αὐτὴ εἶναι μακρὰ σέ διάρκεια καὶ τὸ τελετουργικὸ ἀρκετὰ περίπλοκο.

Ἡ τελετὴ καθιέρωση τῶν ἀντιμνησίων.

Ἀρχικά, ὁ Ἐπίσκοπος πού θά τελέσει τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, μέ τὴ βοήθεια τῶν διακόνων ἐνδύεται λευκὸ χιτῶνα, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται σάβανο καὶ δένονται στοὺς καρπούς τοῦ λευκά μαντήλια (συνηθίζεται ὁ χιτῶνας στοῦ τέλος τῆς ἀκολουθίας, ἀφοῦ ἐμποτιστεῖ μέ τὸ περίσσευμα τῆς κηρομαστίχης, νά τεμαχίζεται καὶ νά μοιράζεται στοῦ ἐκκλησίασμα).

Στὴ συνέχεια διαβάζονται εἰδικές εὐχές ἀπὸ τόν Ἐπίσκοπο, καὶ ἅπαντες γονατίζουν. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν εὐχῶν, ὁ Ἐπίσκοπος προβαίνει στὸν σχολαστικὸ καθαρισμὸ τῆς ἁγίας τράπεζας, μέ χλιαρὸ νερό τέσσερα σαποῦνια καὶ ἰσάριθμους σπόγγους. Ἀκολουθεῖ σχολαστικὸ σκούπισμα μέ καθαρὲς λευκὲς πετσέτες.

Κατόπιν, ἡ ἁγία τράπεζα ἀλείφεται μέ μύρο, ὅπως καὶ κατά τὴ βάπτισις τὸ νήπιο. Τὸ μύρο ἀπλώνεται ἀπὸ τόν Ἐπίσκοπο σέ ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς τράπεζας, ὥστε νά ἀποτελέσει τὸ ὑγρὸ ὑπόστρωμα, μέσα στοῦ ὁποῖο ἐμποτίζονται τὰ ἀντιμνήσια γιὰ νά καθα-

γιασθούν. Τά αντιμήνσια αυτά διανέμονται στους ένοριακούς ναούς, μονογραμμένα και σφραγισμένα από τόν Έπίσκοπο πού τέλεσε στόν καθαγιασμό τής αγίας τράπεζας, ώστε νά διασφαλίζεται ή γνησιότητά τους.

Τά δύο κειμήλια τής Ίερᾶς Μονῆς Προσηλίου.

Τά δύο αντιμήνσια τοῦ 19ου αἰώνα, τά ὁποῖα ὑπάρχουν στήν Ίερά Μονή τής Παναγίας Τριβολούς στό Προσήλιο (Σεγδίτσα) Παρασσίδος, εἶναι ἀπό λευκό ὕφασμα μέ σταμπωτές παραστάσεις.

Τό πρῶτο ἀντιμήνσιο, τό ὁποῖο φέρει ραμμένα καί ἅγια λείψανα, ἔχει καθαγιασθεῖ (Καθιερωθεῖ) τόν Δεκέμβριο τοῦ 1901 ἀπό τόν Σεβασμιώτατο Έπίσκοπο Φωκίδος κ.κ. Ἀμβρόσιο.

Τό δεύτερο ἀντιμήνσιο, ὅπως πληροφορούμαστε ἀπό τήν ιδίῃ χειρῇ μονογραφή τοῦ ἐπισκόπου, ἔχει καθιερωθεῖ στό Ἅγιο Όρος τόν Ιούνιο τοῦ 1889, ἀπό τόν Παναγιώτατο Ἀρχιερέα Ἀγαθάγγελο. Πρόκειται γιά τόν Έπίσκοπο Ἐφέσου Ἀγαθάγγελο, ὁ ὁποῖος τό 1884 ἐξελέγη τοποτηρητής τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μετά τήν παραιτήση τοῦ Ἰωακείμ Γ'.

Καί τά δύο ἀντιμήνσια φέρουν πλούσιες σταμπωτές παραστάσεις, μέ κυρίαρχη αὐτή τοῦ ἐπιτάφιου θρήνου. Όστόσο ὁμως, ὡς πρὸς τά σχέδια καί τήν σύνθεση τῶν παραστάσεων, καθῶς καί τή χρωματική ἀπόχρωση ὑπάρχει αἰσθητή διαφορά, μεταξύ τους.

Τά χρώματα πού χρησιμοποιοῦσαν στά σταμπωτά του 19ου αἰώνα, ἦταν ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον φυτικῆς προέλευσης καί κάθε ἐργαστήριο εἶχε τίς δικές του μυστικές συνταγές γιά νά ἐπιτευχθοῦν οἱ ἐπιθυμητές ἀποχρώσεις καί ἡ χρωματική λαμπρότητα. Ἐνδιαφέρον ἐπίσης, παρουσιάζει ἡ κατασκευή τῶν καλουπιῶν (ἢ μῆτρες, ἢ σφραγίδες, ἢ στάμπες) πού χρησιμοποιήθηκαν γιά νά γίνῃ ἡ ἀποτύπωση στό ὕφασμα τής σύνθεσης τῶν παραστάσεων. Οἱ μῆτρες αὐτές εἶναι μοναδικά ἔργα λαϊκῆς τέχνης.

Ἡ διαδικασία τής δημιουργίας τῶν καλουπιῶν, ἀπό μόνη της, ἀπαιτοῦσε ἔμπνευση, μεράκι καί καλλιτεχνικό αἰσθητήριο, ὅπου, γιά νά χαραχτεῖ τό σχέδιο ἀπό τόν εἰδικό καλλιτέχνη, χρειάζοταν πολλές φορές καί ἕνας ὁλόκληρος χρόνος ἐπίπονης δουλειᾶς, ἐνῶ σήμερα μέ τήν μοντέρνα τέχνη τής φωτοσύνθεσης (off set), χρειάζονται, γιά τήν ἀποτύπωση τοῦ σχεδίου πάνω στόν κύλινδρο, κλάσματα δευτερολέπτου.

Γύρω στά τέλη τοῦ 18ου αἰώνα κι ἀρχές τοῦ 19ου, ἡ σταμπωτι-

κή τέχνη, διαμέσου τῶν νησιῶν πέρασε στά χέρια τῶν τεχνιτῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδας.

Ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπό τίς καταγραφές πού ὑπάρχουν στό κάτω μέρος τῆς σύνθεσης τῶν παραστάσεων τῶν ἀντιμνησίων, ἡ μήτρα στό πρῶτο ἀντιμῆνσιο, ἦταν χαλκογραφία πού κατασκευάστηκε στό Ἅγιο Ὄρος τό 1880, ἀπό τόν μοναχό Διονύσιο, μέ δαπάνη τοῦ Ἱεροδιακόνου Χαραλάμπους. Γράφει χαρακτηριστικά: «ΔΑΠΑΝΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΔΙΑ ΧΕΡΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΝΧ 1880 ΜΑΙΟΥ 19».

Ἡ μήτρα (ἢ στάμπα) πού χρησιμοποιήθηκε γιά τό δεύτερο ἀντιμῆνσιο, ἔγινε προφανῶς στή νῆσο Λέσβος τό 1869, ἀπό τόν τεχνίτη Ἰωάννη Καλδή, μέ δαπάνη Ἰωασάφ Ἱερομονάχου. Ἀναφέρει σχετικῶς ἡ ἐπιγραφή στό κάτω μέρος τοῦ περιγράμματος: «ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΑΦ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΕ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝ ΚΑΛΔΗ ΛΕΣΒΙΟΥ 1869»

Ἄλλες λεπτομέρειες ἐπὶ τῶν Κειμηλίων.

1ον ANTIMHNΣIO

Λευκό ὕφασμα διαστάσεων 65,5x49,0 cm, ὅπου στήν πάνω δεξιά γωνία εἶναι ραμμένο φυλακτό μέ λείψανα ἀγίων. Τό ὕφασμα αὐτό εἶναι προσαρμοσμένο καί ραμμένο σέ δεύτερο ὕφασμα χρώματος καφέ.

Φέρει σταμπωτή σύνθεση παραστάσεων, σέ σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου διαστάσεων 52,5x41,5 cm.

Στό περίγραμμα τῆς σύνθεσης τῶν παραστάσεων εἶναι γραμμένα τά ἐξῆς:

Στό ἐπάνω μέρος, φράση ἀπό τό τήν εὐχή τῆς Ἀγίας Ἀναφορᾶς, δηλαδή, ἀπό τό τμήμα ἐκεῖνο τῆς Θείας Λειτουργίας, κατά τό ὁποῖο γίνεται ἡ Θεία Εὐχαριστία καί ὁ καθαγιασμός τῶν Τιμίων Δώρων¹: «ΤΗΝ ΘΕΙΑ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠῳ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΟΥ²».

Στή δεξιά πλευρά καί μέ κατεύθυνση ἀπό πάνω πρὸς τά κάτω:

1. Λέγεται δέ Ἀναφορά, γιατί εἶναι μία «φορά» πρὸς τά «ἄνω», ἓνα ἀνέβασμα τῆς προσφορᾶς καί τῶν ἑαυτῶν μας στόν οὐρανό, στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ. Λέγεται ἐπίσης καί Εὐχαριστία, γιατί πράγματι ἀποτελεῖ τήν πιό μεγάλη μας εὐχαριστία στόν Θεό

2. ΧΡΙΣΤΟΥ

Νῦν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1801

ΤΗΝ ΘΕΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠῳ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΟΥ Ἡ ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ						
Ο ΕΥΑΓ. ΜΑΤΘ						Ο ΕΥΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ
Ἡ ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΕΙΤΤΟΥ	ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΤΕΡΜΑΤΗ ΟΡΘΟΙΣ ΕΝ ΝΕΚΡΟΙΣ ΛΟΓΙΖΕΤΑΙ Ο ΕΥΤΕΡΟΣ ΘΕΩΣ					Ἡ ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΕΙΤΤΟΥ
Ἡ ΕΠΕΛΕΞΙΣ ΤΟΥ ΚΡΕΙΤΤΟΥ						Ἡ ΕΠΕΛΕΞΙΣ ΤΟΥ ΚΡΕΙΤΤΟΥ
Ο ΕΥΑΓ. ΜΑΡΚΟΣ	ΜΑΡΑ ΜΗ ΕΙΣ ΑΥΤΟΥ	Ο ΑΥΤΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ	Ο ΑΥΤΟΣ ΜΗ Ο ΣΥΝΕΙΔΕΤ	Ο ΑΥΤΟΣ ΜΑΡΚΟΣ	Ο ΑΥΤΟΣ ΤΑΒΕΣ	Ο ΕΥΑΓ. ΛΟΥΚΑΣ
ΔΑΝΙΗΛ ΣΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΚΤΗ ΔΕ ΔΙΑ ΧΕΡΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΗΤΡ 1880 ΜΑΙΟΥ 19						
ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΟΡΘΟ						

Κυβερτηθέν υπό του Σεβ. Εκπαιδευτικού Φωκίδος κ. Αμβροσίου κατά μήνα δεκεμβρίου του έτους 1901

«ΑΓΙΑΣΘΕΝ Κ. ΚΑΘΕΙΕΡΩΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ Κ. ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΜΤ³».

Στὴν ἀριστερά πλευρά καί μέ κατεύθυνση ἀπό κάτω πρὸς τὰ ἐπάνω: «ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ».

Στὴν κάτω πλευρά τοῦ περιγράμματος: «ΔΑΠΑΝΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΔΙΑ ΧΕΡΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΝΧ⁴ 1880 ΜΑΙΟΥ 19».

Ἡ ὅλη σύνθεση τῶν παραστάσεων, ἐντὸς τοῦ περιγράμματος περιλαμβάνει:

Στὶς τέσσερες γωνίες, τὶς εἰκόνες τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν.

Στὸ ἐπάνω τμήμα τῆς σύνθεσης τῶν παραστάσεων, ἀριστερά βρίσκεται ἡ εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ματθαίου καί δεξιὰ αὐτῆ τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη. Μεταξὺ των δύο αὐτῶν Εὐαγγελιστῶν, ὑπάρχει συνεχόμενη παράσταση τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Κάτω ἀκριβῶς καί σέ ἕκταση πού καταλαμβάνει σχεδόν τό 1/3 τῆς εἰκονογραφίας εἶναι χαραγμένη ἡ παράσταση τοῦ Ἐπιτάφιου Θρήνου, μέ χωρίο ἀπὸ τό ἀναστάσιμο εὐλογητῆριο: «ΤΩΝ ΑΓΕΛΩΝ Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΠΛΑΓΗ ΟΡΩΝ ΣΕ ΕΝ ΝΕΚΡΟΙΣ ΛΟΓΙΣΘΕ». Ἀριστερά τῆς σύνθεσης τοῦ Ἐπιτάφιου Θρήνου, ἀπεικονίζονται δύο παραστάσεις: ἡ Σταύρωση καί ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ στὰ δεξιὰ, ἀπεικονίζεται ἡ Ἀνάσταση καί ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ.

Στὸ κάτω τμήμα τὶς ὅλης σύνθεσης τῶν παραστάσεων, στὶς δύο γωνίες, ἀριστερά καί δεξιὰ βρίσκονται οἱ εἰκόνες τῶν εὐαγγελιστῶν, Μάρκου καί Λουκᾶ ἀντίστοιχα. Στὸ ἐνδιάμεσό των δύο εὐαγγελιστῶν καί ἀπὸ ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχουν πέντε εἰκόνες, μέ τὶς ἀντίστοιχες ἐπιγραφές:

1. «ΜΑΡΙΑ ΜΗ ΜΟΥ ΑΠΤΟΥ»,
2. «Ο ΑΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ Ο ΑΔΕΛ.»⁵
3. «Ο ΑΓΙΟΣ Ιω Ο ΧΡΥΣΟΣΤ.»⁶
4. «Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ»
5. «Ο ΑΓΙΟΣ ΤΑΦΟΣ»⁷

Στὸ κάτω μέρος στὸ ἀντιμήνσιο καί ἔξω ἀπὸ τό παραλληλόγραμμο περίγραμμα τῆς ὅλης σύνθεσης τῶν παραστάσεων, εἶναι γραμμένη μέ μελάνι, ἡ ιδιόχειρη ἀφιέρωση τοῦ ἐπισκόπου πού τέ-

3. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

4. ΜΟΝΑΧΟΥ

5. ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΣ

6. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

7. Ἡ Εἰκόνα τοῦ κουβουκλίου τοῦ Παναγίου Τάφου.

λεσε στὸν καθαγιασμό τῆς ἁγίας τράπεζας, γιὰ τὴ διασφάλιση τῆς γνησιότητος τοῦ ἀντιμνησίου «Καθιερωθέν ὑπὸ τοῦ Σέβ. Ἐπισκόπου Φωκίδος κ. Ἀμβροσίου κατὰ μῆνα Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1901». Πρόκειται γιὰ τὸν ἐπίσκοπο Φωκίδος Ἀμβρόσιο Τσάπο.⁸

8. Ὁ Ἐπίσκοπος Φωκίδος Ἀμβρόσιος, κατὰ κόσμον Σακελλάριος Τσάπος τοῦ Ἰωάννη, γεννήθηκε στίς 28 Αὐγούστου 1864 στὴν Κάλυμνο, ἀπὸ πάμπτω-
χη σφουγγαράδικη οἰκογένεια, ὅπου καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα του γράμματα μέ τῇ
φροντίδα τοῦ συμπολίτη τοῦ Ἐπισκόπου Πλαταμῶνος καὶ μετέπειτα Ἐπισκό-
που Λαρίσης Ἀμβροσίου Κασσάρα, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν χειροτόνησε Διάκονο.

Τὸ 1883 ὅταν ὁ Πνευματικὸς του Ἀμβρόσιος Κασσάρας, ἔγινε διευθυντὴς
στῇ Ριζάρειο σχολῇ, ἔγινε μαθητὴς του καὶ μετὰ εὐδόκιμη φοίτηση ἔλαβε τὸ
ἀπολυτήριό ἀπὸ τῇ Ριζάρειο ἐκκλησιαστικῇ σχολῇ τὸ 1887.

Συνέχισε τίς σπουδές του στὴ Θεολογικὴ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
ἀπ' ὅπου κι ἀποφοίτησε μέ ἄριστα τὸ 1892, ἐνῶ ταυτόχρονα βραβεύτηκε μέ τὸ
Ράλλειο βραβεῖο. Ἐνδιάμεσά των σπουδῶν τοῦ μετέβη τὸ 1889 ὡς Διάκονος
τῆς ἐκκλησιαστικῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς στὴν Πετρούπολη τῆς Ρωσίας.

Τὸ 1893 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν Καλύμνιο ἐπίσκοπο Θαυμα-
κοῦ Μισαήλ Πατέλη καὶ ὑπηρέτησε ὡς ἐφημέριος σέ διάφορες Ἑλληνικὲς κοι-
νότητες τῆς Γερμανίας καὶ Ρωσίας. Στὴν πορεία ὑπηρέτησε ὡς Ἱεροκέρυκας
τῆς Ἐπισκοπῶν Τρίκκης καὶ τὸ 1895 μετατίθεται στὴν ἐπισκοπὴ Φθιώτιδος.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο ἀναγορεύτηκε προσωρινά ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
Ἀγάθωνος καὶ παράλληλα Ἱεροκέρυκας τῆς ἐπισκοπῆς Φωκίδος μέχρι τὸ
1899, ὅπότε καὶ διορίστηκε ὡς Ἱεροκέρυκας τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ. Στὴ
θέση αὐτὴ παραμένει ὡς τὴν ἀναγόρευσή του ὡς Ἐπίσκοπος Φωκίδος.

Στίς 8 Ἰουλίου 1901, χειροτονήθηκε ὡς Ἐπίσκοπος Φωκίδος. Ἡ χειροτονία
ἔγινε στὸν Ἱερό Ναό Ἀγίου Γεωργίου Καρύτσης, χοροστατούντων τῶν Ἐπι-
σκόπων Δημητριάδος Γρηγορίου, Λαρίσης Ἀμβρόσιου καὶ Γυθείου Παρθένιου.

Ὁ Ἀμβρόσιος, ὡς Ἐπίσκοπος Φωκίδος ποίμανε τοὺς κατοίκους τῆς Φωκί-
δας μέχρι τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1917, ὅπότε καὶ τὴν ἀπόφασή ὑπ. ἀρ. 26/3-10-
1917 τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν
Ἐπισκοπὴ Φωκίδος, λόγω ὅτι, ὡς μέλος τῆς πενταμελοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς
περιόδου (1916-1917) συμμετεῖχε τὴν περίοδο τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ, στίς 12
Δεκεμβρίου 1916 στὸ ἀνάθεμα ποῦ ὀργάνωσε στὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεῶς, ὁ μητρο-
πολίτης Ἀθηνῶν Θεοκλήτος, κατὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, προέδρου τότε
τῆς ἐπαναστατικῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης, στὴ Θεσσαλονίκη.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1922 μέ τὸ Νόμο 2891/21-7-1922 ἀριθ. 2 ποῦ δημοσιεύτη-
κε στὸ ΦΕΚ τῆς 25-7-1922 τεύχος Α', ὅλες οἱ Ἐπισκοπές τῆς Αὐτοκεφάλου
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὀνομάστηκαν Μητροπόλεις καὶ οἱ ἀρχιερατεύοντες
σ' αὐτές ἀπόκτησαν τὸν τίτλο τοῦ Μητροπολίτη.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1923 μέ τὴν ἀπόφασή ὑπ. ἀριθ. 7/2-1-1923 τῆς Μετσο-
νῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀποκαταστάθηκε οὐσιαστικά καὶ τυπικά ὁ Ἱεράρχης
Ἀμβρόσιος Τσάπος στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τῆς Φωκίδος, ὡς Μητροπολίτης

2ον ANTIMHNΣIO

Λευκό ὕφασμα διαστάσεων 61x51,5 cm. Δέ φέρει ἅγια λείψανα, καί ἀσφαλῶς πρόκειται γιά ἀντιμήνσιο πού χρησιμοποιήθηκε σέ καθαγιασμένη ἁγία τράπεζα. Τό ὕφασμα καί ἐδῶ, εἶναι προσαρμοσμένο καί ραμμένο σέ δεύτερο ὕφασμα χρώματος μπορντό, τό ὁποῖο γυρίζει 4cm πρὸς τὰ μέσα, ὡς μπροσούρα πάνω στό λευκό ὕφασμα τοῦ ἀντιμηνσίου.

Φέρει σταμπωτή σύνθεση παραστάσεων, σέ σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου διαστάσεων 50x40 cm.

Περιμετρικά τῆς σύνθεσης τῶν παραστάσεων εἶναι γραμμένα τὰ ἐξῆς:

Στό ἐπάνω μέρος, εἶναι γραμμένη κι ἐδῶ, φράση ἀπό τό τήν εὐχή τῆς Ἀγίας Ἀναφοῆς: «ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΟΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠῳ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥ. ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΥ».

Στῇ δεξιᾷ πλευρᾷ καί μέ κατεύθυνση ἀπό πάνω πρὸς τὰ κάτω: «ΑΓΙΑΘΕΙ Κ. ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΙ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ Κ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ»

Στὴν ἀριστερά πλευρᾷ καί μέ κατεύθυνση ἀπό κάτω πρὸς τὰ ἐπάνω: «ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤῳ»

Στὴν κάτω πλευρᾷ εἶναι γραμμένη ἡ πληροφορία γιά μήτρα πού χρησιμοποιήθηκε γιά τό σταμπωτό: «ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΙωΑΝΝΑΦ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΕ ΙωΑΝΝΟΥ ΚΩΝ ΚΑΛΛΗ ΛΕΣΒΙΟΥ 1869»

Ἡ ὅλη σύνθεση τῶν παραστάσεων, ἐντὸς τοῦ περιγράμματος, ὅπως καί στό προηγούμενο ἀντιμήνσιο, περιλαμβάνει:

Στίς τέσσερες γωνίες, τίς εἰκόνες τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν.

Στό ἐπάνω τμήμα τῆς σύνθεσης τῶν παραστάσεων, ἀριστερά εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστῆ, Ματθαίου καί δεξιὰ τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη, χωρὶς νά ὑπάρχουν οἱ σχετικές ἐπιγραφές μέ τὰ ὀνόματα τῶν Εὐαγγελιστῶν.

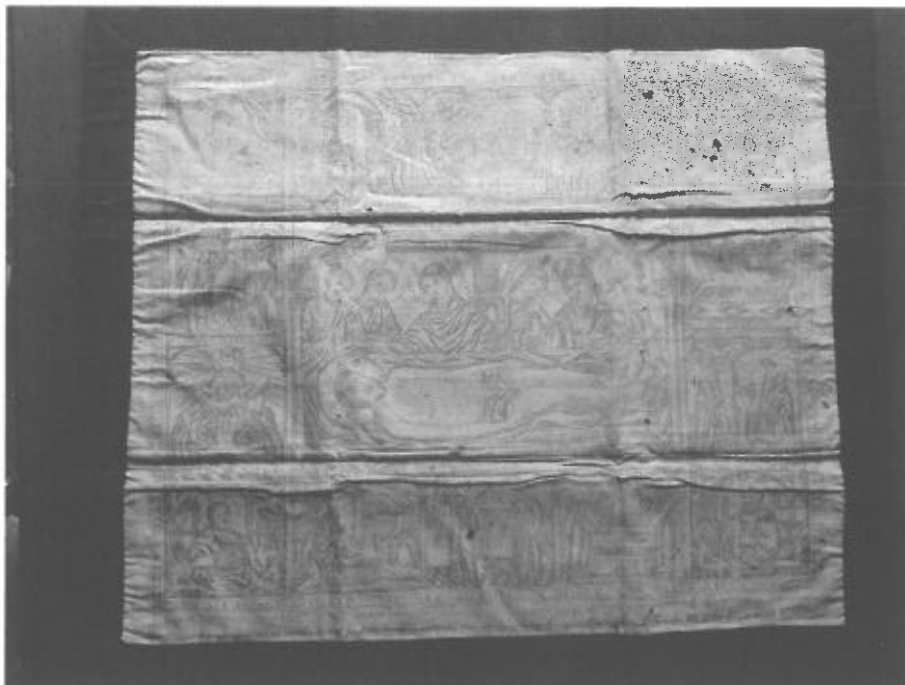
Μεταξὺ των δύο αὐτῶν Εὐαγγελιστῶν, ὑπάρχουν τρεῖς παράσταση:

1. «Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΑΡΤΟΥ»
2. «Ο ΤΡΙΣ ΑΓΙΟΣ ΥΜΝΟΣ»

Φωκίδος, ἀφοῦ ὅπως εἶδαμε ἡ Ἐπισκοπὴ Φωκίδος μετονομάστηκε σέ Μητρόπολη Φωκίδος.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀμβρόσιος Τσάπος παρέμεινε ὡς ποιμενάρχης στή Μητρόπολη Φωκίδος, μέχρι στίς 28 Ἰανουαρίου τοῦ 1928 ὅπου ἐκοιμήθει μετὰ ἀπὸ αἰφνίδιο θάνατο.

9. ΧΡΙΣΤΟΥ

2ος ΑΝΤΙΜΕΤΩΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1889

ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΟΓΙΑΝ ΕΝ ΠΛΗΤΗ ΤΟΙΩ ΤΗΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΚΥ. ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΥ				
ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ' ΑΥΤΩ	Ο ΕΥΑΓ. ΠΑΤΕΡ	Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ	Ο ΤΡΗΣ ΑΓΙΩΣ ΥΜΝΟΣ	Η ΑΝΑΜΝΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
	Ο ΧΕΡΟΥΝΤΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ	Ο ΕΠΙΤΑΦΙΚΟΣ ΕΥΧΗΡΙΣΜΟΣ		
	ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ			
	Ο ΕΥΑΓ. ΠΑΡΑΚΟΣ	Η ΤΕΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ	Ε ΕΥΧΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ	Η ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΑΦ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ Δ Ε ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝ ΚΑΛΩ Η ΛΕΣΒΙΟΥ 1909				

3. «Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»

Στό μεσαῖο τμήμα καί σέ ἔκταση πού καταλαμβάνει τό ἐν τρίτον τῆς εἰκονογραφίας, εἶναι χαραγμένη ἡ παράσταση «Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ».

Ἀριστερά τῆς σύνθεσης τοῦ Ἐπιτάφιου Θρήνου, ἀπεικονίζονται δύο παραστάσεις:

1. «Η ΧΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ»¹⁰

2. «Η ΧΥ ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ»¹¹

Καί στά δεξιά, ἀπεικονίζονται:

1. «Ο ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ»

2. «Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ»

Στό κάτω τμήμα τίς ὅλης σύνθεσης τῶν παραστάσεων, στίς δύο γωνίες, ἀριστερά καί δεξιά βρίσκονται οἱ εἰκόνες τῶν εὐαγγελιστῶν, Μάρκου καί Λουκᾶ ἀντίστοιχα. Ἐνδιάμεσά των δύο εὐαγγελιστῶν καί ἀπό ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιά ὑπάρχουν οἱ τρεῖς εἰκόνες:

1. «Η ΓΕΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»

2. «Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΜΝΟΥ»

3. «Η ΑΠΕΚΥΛΙΣΙΣ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ»

Στό κάτω μέρος στό ἀντιμήνσιο καί ἔξω ἀπό τό παραλληλόγραμμο περίγραμμα τῆς ὅλης σύνθεσης τῶν παραστάσεων, εἶναι γραμμένη μέ μελάνι, ἡ ἰδιόχειρη ἀφιέρωση τοῦ ἐπισκόπου πού τέλεσε στόν καθαγιασμό τῆς ἁγίας τράπεζας, γιά τή διασφάλιση τῆς γνησιότητος τοῦ ἀντιμνησίου: «Θυσιαστήριον Θεῖον καί Ἱερουργηθὲν... Διὰ αὐτοῦ τῆς Θείας ἱερουργίας Καθιερωθὲν παρὰ τοῦ Παναγιωτάτου Ἀρχιερέως Ἀγαθαγγέλου ἐν Ἀγίῳ ὄρει ἅθω τῇ 24 Ἰουνίου 1889»

Πρόκειται γιά τόν Ἐπίσκοπο Ἐφέσου Ἀγαθάγγελο,¹² ὁ ὁποῖος διετέλεσε τό 1884 τοποτηρητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Ἰωακείμ Γ', γι' αὐτό φέρει τόν τίτλο Παναγιώτατος.

10. Ἡ Χριστοῦ Ἀνάστασις

11. Ἡ Χριστοῦ Σταύρωσις

12. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος γεννήθηκε στή Μαγνησία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τό 1818. Χειροτονήθηκε διάκονος στὴν ἡλικία τῶν δεκαοκτῶ ἐτῶν (1836) ἀπὸ τὸν τότε μητροπολίτη Ἐφέσου καί μετέπειτα τρεῖς φορές Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἀνθιμο Στ' (1845-8, 1853-5, 1871-3). Ὁ Ἀνθιμος, ὅταν ἀνῆλθε πρώτη φορά στόν πατριαρχικὸ θρόνον τό 1845, πῆρε κοντά του τὸν Ἀγαθάγγελο, προάγοντας τὸν στό ἀξίωμα τοῦ δευτερεύοντος στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ἐπειδὴ τό ἔργο τοῦ Ἀγαθαγγέλου δοκιμάστηκε καί ἐκτιμήθηκε ἀπὸ τὸν

Πατριάρχη, αὐτός προήχθη τό 1847 σέ μέγα ἀρχιδιάκονο καί ἔπειτα ἀπό ἓνα ἔτος, τό Μάιο τοῦ 1848, ἐξελέγη στή μητρόπολη Σβορνικίου, στή θέση τοῦ μητροπολίτη Παΐσιου, ὁ ὁποῖος προήχθη στή μητρόπολη Γάνου καί Χώρας.

Ἀφοῦ ποίμανε τή συγκεκριμένη ἐκκλησιαστική ἐπαρχία ἀπολαμβάνοντας τόν ἀμέριστο σεβασμό τοῦ (σλαβόφωνου κυρίως) ποιμνίου του, προήχθη τό Μάιο τοῦ 1861 στή μητρόπολη Δράμας, στή θέση τοῦ ἔκπτωτου μητροπολίτη Μελετίου. Στίς 25 Μαΐου 1872, μετά τήν παύση του τότε μητροπολίτη Ἐφέσου Παΐσιου ἀπό τόν Ἄνθιμο Στ' (ὁ ὁποῖος ἀνῆλθε τρίτη φορά στόν πατριαρχικό θρόνο), ἐξελέγη ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο στή μητρόπολη αὐτή, τήν ὁποία ποίμανε γιά τά ἐπόμενα εἴκοσι καί πλέον ἔτη, μέχρι τό 1895.

Πολλές φορές διατέλεσε συνοδικό μέλος, ἐπειδὴ ἐκτιμοῦσαν οἱ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχες τή μεγάλη διοικητική πείρα του, ὅπως καί τή σύνεσή του. Δύο φορές διορίστηκε τοποτηρητής τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, μετά τό θάνατο τοῦ Πατριάρχη Ἰωακείμ Β' (1878) καί μετά τήν παραίτηση τοῦ Ἰωακείμ Γ' (1883). Τό 1878 διατέλεσε καί ἐπίτροπος τοῦ ἄρρωστου Ἰωακείμ Β'. Ἐπίσης πολλές φορές χρημάτισε ἑφορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ

Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως

«Ὅσο νά σέ λυπηθῇ τῆς ἀγάπης ὁ Θεός
καί νά ξημερώσει μίαν αὐγή καί νά σέ καλέσει ὁ λυτρωτός,
ὦ ψυχὴ παραδαρμένη ἀπὸ τό κρίμα...»
«Σβησμένες ὅλες οἱ φωτιές οἱ πλάστρες μέσ τῇ χώρᾳ»
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἡ διαδρομὴ τοῦ χρόνου μᾶς ἔφερε στοὺς σημερινούς δύσκολους, καταλυτικούς καί παραγμένους καιρούς μας. Ἐξετάζοντας ἐρευνητικὰ τὴ διαμόρφωση τῆς σημερινῆς Κοινωνίας, διαπιστώνουμε, μέ λύπη, ὅτι ἓνα ὑλιστικὸ πνεῦμα διέπει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Ἡ ἐποχὴ μας, μέ τὰ πολύμορφα προβλήματα καί τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα, ἔχει ἀλλάξει τὸ ρυθμὸ τῆς πορείας μας. Ἡ ἀξία τῶν ἀνθρώπων μετριέται, μέ ὑλιστικὰ μόνο κριτήρια. Ἡ ὕλη ἔχει ὑψωθεῖ σέ δόγμα, σέ ἀρχὴ καί ἰδανικό. Ὁ ὕλωτικὸς ἄνεμος πνέει παντοῦ καί παρασύρει κάθε πνευματικὴ ἀξία. Ἀποκορύφωμα τῆς ἠθικῆς παρακμῆς εἶναι ἡ κυριαρχία, σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, τοῦ νεωτεριστικοῦ πνεύματος, πού, σέ καμία ἄλλη ἱστορικὴ ἐποχὴ, δέν εἶχε τέτοια ἐπιβολή.

Ἐπικρατεῖ σήμερα ἡ ἐπικίνδυνη ἀντίληψη, ὅτι κάθε νέα καί πιὸ ἐξωφρενικὴ ἰδέα εἶναι προοδευτικὴ καί κάθε δυσαρέσκεια μπροστά σε ἀπαράδεκτους νεωτερισμούς ἀποδεικνύει ἔλλειψη προόδου. «Οὐ πᾶν νέον καί καινόν, οὐδέ πᾶν καινόν καί δοκίμου»

Οἱ ἐποχές μᾶς συρρικνώνονται ἠθικά καί χανόμεστε, μέσα στὴ μηδαμινότητα καί στὴ μικρότητα τῆς ζωῆς μας. Θεσμοὶ καταλύονται, ἀξίες καταρρέουν, ἱστορικὰ γεγονότα ἀμφισβητοῦνται, σύμβολα καταστρέφονται, θυσίες ἀμαυρώνονται, ἰδανικά διαφθείρονται, ὥστε ν' ἀπειλεῖται καί νά κινδυνεύει ἡ ἀλλοίωση τῆς ψυχῆς μας. Οἱ κόλακες προοδεύουν, οἱ παράνομοι ἀσυδοτοῦν καί οἱ ἐνάρετοι συνθλίβονται. Ὅλα ἔχουν ἀλλάξει: ἡ ζωὴ, τὰ ἦθη, οἱ ἀνθρω-

ποι. Παντοῦ συμπτώματα κρίσεως καί διαφθορᾶς, ἀθείας καί συγχύσεως, νοθείας καί καταπτώσεως. Ὅλα ἐπιτρέπονται καί ὅλα γίνονται, χωρίς κυρώσεις. Ἐπικαιρα, ἀκούεται ἡ φωνή τοῦ Φιλύστρατου: «Ἐβαρβαρώθην οὐ χρόνιος ὦν ἀφ' Ἑλλάδος, ἀλλὰ χρόνιος ἐν Ἑλλάδι»

Εἶναι πολύ διδακτικά ὅσα σχετικά γράφει ὁ Φῶτος Πολίτης, στίς 30 Μαΐου 1925: «Δυστυχῶς, οἱ Ἕλληνες, παρασυρόμενοι ἀπό τήν γενικήν κατάστασιν, χανώμεθα, χωρίς λόγον, πᾶμε ἄδικα, σάν τό σκυλί στ' ἀμπέλι. Πουθενά, δέν ἤχει σήμερον, τόσον παράταιρα, ὅσον ἐδῶ, ἡ ἐκκλησις πρός αὐτοδιαπαιδαγώγησιν καί πρός ἡθικήν πειθαρχίαν. Πουθενά, δέν ὑπονομεύεται, μέ τόσῃν εὐκολίαν καί μοναδικήν διαφθορᾶς ἀφέλειαν, τό βάθρον τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Πρίν προφθάσωμεν νά στερεώσωμεν τάς παραδόσεις μας, πρίν δοκιμάσωμεν καν νά γνωρίσωμεν τόν ἑαυτό μας, ὥστε νά πατήσωμεν, στερεά καί ἐλεύθερα, ἐπὶ ἐδάφους ἐλληνικοῦ, ἀνεκαλύψαμεν τήν φόρμουλαν τῆς προόδου, τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καί τῆς ἐξελιξεως. Καί ὅτι εἶναι, κατὰ βάθος, δελία, ψεῦδος, δουλική μίμησις ἐπρόβαλεν ἐδῶ ὡς κύρηγμα καί εὔρημα διανοιῶν φωτισμένων... Λαχανιασμένοι εἰς τήν προσπάθειαν τῆς μιμήσεως καί πρόθυμοι πάντοτε νά περιφρονῶμεν τάς παραδόσεις μας, γινόμεθα κοσμοπολίται, πρίν γίνωμεν πολίται...». Καί ὁ Ἡλίας Βενέζης, τό 1972, διεπίστωνε: «Σχεδόν ὅλα ἄλλαξαν. Ἀλλάξε τό αἶσθημά μας, ὁ τρόπος, πού δεχόμαστε τή φιλία, τήν εὐτυχία, τό θάνατο, ὁ ρυθμός, πού ζοῦμε, ὁ ρυθμός, πού σκοτώνουμε μέσα μας τή γαλήνη τῆς καλῆς πράξεως... Τό καλό καί τό κακό ἄρχισαν νά μή ξεχωρίζουν καθαρά, νά μήν ἔχει περίγραμμα ὁ χαρακτήρας καί ἡ συνείδηση». Ἡ Πατρίδα, τήν ὁποία σκυλεύουν ἀλλοφρονοῦν τά τέκνα της, ὅπως ἔγραφε ὁ Καρυωτάκης, περνᾷ μεγάλη κρίση.

Τή γενική νοσηρή αὐτή κατάσταση ἀκολουθεῖ, δυστυχῶς, ὡς εὐπαθῆς κοινωνική λειτουργία, καί ἡ Παιδεία. Τό Ἑλληνικό Σχολεῖο – ἐν αἰσθητός, ἀπαραβίαστος καί ἱερός χώρος – ἔχει μεταβληθεῖ – σέ στίβο ἀνταγωνιστῶν καί παθῶν. Τά πνευματικά κ ἡθικά θέματα, παράλληλα πρός τά πολιτικά, κοινωνικά καί οἰκονομικά προβλήματα, δημιουργοῦν παγκόσμια ἔνταση καί ἀγωνία. Ἡ πάλη τῶν ἰδεῶν, ἡ κρίση τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, ἡ ἰδεολογική σύγχυση καί ἡ ἀπώλεια τοῦ πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ προβάλλουν κρίσιμα προβλήματα στό σύγχρονο ἄνθρωπο. Τό πνεῦμα τοῦ καλοῦ ἀντιπαλεύει κατὰ τοῦ κακοῦ καί ὀλέθριου πνεύματος, μέσα στήν τραγική ἀντιφατικότητα τῶν καιρῶν μας. Οἱ ἐλλοχεύουσες δυνάμεις

τῆς ἀρνήσεως ὑπονομεύουν, δίχως ἔλεος, τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα καὶ ὀρθώνονται μπροστά μας ἀπειλητικές.

Κανείς δὲν ἰσχυρίζεται, ὅτι τό παρελθόν ἦταν καλὸ καὶ ὁμαλὸ, ὥστε νὰ τό νοσταλγοῦμε. Ἀντίθετα, ἡ ζωὴ ἦταν πολὺ προβληματική, κρίσιμη καὶ δύσκολη. Ἡ στέρηση, ὅμως, δημιουργοῦσε κίνητρα γιὰ δράση, ἐπιτυχία καὶ ἀνωτερότητα, ἐνῶ ἡ σημερινὴ καλοπέραση ὀδηγεῖ στὴν ἀνυπαρξία καὶ στό μαρασμό. Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία ἔπαιψε νὰ εἶναι γνήσια ἀνθρωπιστικὴ καὶ ἀνθρωποπλαστικὴ λειτουργία. «Δὲν μποροῦμε –ἔγραφε ὁ Πέτρος Χάρης– νὰ στηρίξουμε κάπνιες ἐλπίδες οὔτε στὴν Παιδεία. Ἡ Παιδεία μᾶς ἔχει ὑπερφανιστεῖ. Εἶναι πιά ἀνίσχυρη. Βάθρο τῆς ἦταν τό ἦθος. Καὶ ἦθος δὲν ὑπάρχει πιά στὴν Κοινωνία μας –σέ μεγάλο μέρος της– ἀλλὰ καὶ στίς Κοινωνίες τῆς ἐποχῆς μας. Θεωρεῖται πολυτέλεια, πού στοιχίζει πολὺ...»

Ποῦ πᾶμε; Ποιὲς θὰ εἶναι οἱ προεκτάσεις καὶ ποιὰ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς τῆς καταστρεπτικῆς πορείας; Ποιὸ θὰ εἶναι τό ἀντίδοτο κατὰ τοῦ ἐπαίσχυντου καὶ ἀπαίσιου Μιθριδατισμοῦ, ποῦ μᾶς ἀποκοιμίζει; Ποιὸ θὰ εἶναι τό μέλλον αὐτοῦ του πολὺπαθου τόπου;

Φθάνει πιά τό κακὸ. Φθάνει πιά ὁ κατήφορος. Ἡ Ἱστορία μᾶς ἐπιτάσσει νὰ σταθοῦμε ὅλοι μας, ἡγεσία καὶ Λαός, ὄρθιοι, μέ πίστη καὶ εὐθύνη, νὰ ὑψώσουμε τίς σημαίες καὶ τίς καρδιές μᾶς ψηλά, στό φῶς καὶ στὴν ἀλήθεια, νὰ φθάσουμε στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ δραματισθοῦμε, νὰ πιστέψουμε στὴν ἀποστολὴ μας, νὰ γιγαντωθοῦμε καὶ ν' ἀγωνιστοῦμε μέ ὅλες τίς δυνάμεις μας, γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς. Οἱ νέοι μας πρέπει νὰ διαβοῦν ἀλώβητοι τὴν πυρίκαυστη ζώνη καὶ νὰ διαπλεύσουν τὸν ταραγμένο ὠκεανὸ τῆς ἐποχῆς μας. Καιρὸς δυσχείμερος, καιροὶ νέων ἀγωνιστῶν τῆς ἀρετῆς, καιροὶ νέων ἡρώων τῆς Ἐλευθερίας, πού εἶναι ἔτοιμοι:

«γιὰ πάλαιμα, γιὰ μάτωμα, γιὰ τὴν καινούργια γέννα, π' ὅλο τὴν περιμένουμε κι ὅλο κινάει γιὰ νὰ ῥθει π' ὅλο συντρίμμι χάνεται στό γύρισμα τῶν κύκλων.»

Ἐνώνουμε τὴν προσευχὴ μας στό μεγάλο Δημιουργό, μέ τὰ λόγια τοῦ Μακρυγιάννη, ὅταν ὕψωνε τὰ χέρια του στὸν οὐρανό:

«Κύριε Παντοδύναμε, Ἐσὺ, Κύριε, θὰ σώσεις αὐτό τό ἀθῶο Ἕθνος. Εἴμαστε ἁμαρτωλοί, εἶσαι Θεός. Ἐλέησέ μας, ἔνωσέ μας καὶ κίνησέ μας ἐναντίον τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης, τῆς συστηματικῆς τυραγνίας τῆς Πατρίδας καὶ τῆς Θρησκείας.»

«ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΩ»
Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ ΤΟΥ ΕΥΠΑΛΙΟΥ:
MANNA ΤΡΟΦΟΔΟΤΡΙΑ ΚΑΙ ΜΑΙΝΑΔΑ

Τοῦ ΓΙΑΝΝΟΥ ΖΩΡΙΑΝΟΥ

Τά «γενέθλια» τῆς Μαντήλως, πρὶν ἀπ' ἀλογάριαστα τώρα χρόνια, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἡ Γῆς ἔπαιρνε ἐδῶ τὴ σημερινή της μορφή, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ «γεννησιμιοῦ» της, μέ τά πλούσια νερά τῶν μεγάλων πηγῶν της καί τίς γόνιμες προσχώσεις της, δημιούργησε τὴν ὡραία Κοιλάδα της, τὴν πλούσια σέ χλωρίδα καί πανίδα καί δάση κι ἀγροκτῆματα, κι ἐξέθρεψε κατὰ καιροὺς πολλοὺς συγκατοίκους της...

Ἦταν στήν οὐσία μιά «Μάννα Τροφοδότρα».

Στ' ἀρχαῖα χρόνια τροφοδοτοῦσε καί στήριζε οἰκονομικά μιά ὀλόκληρη τετράπολη, ὥς τὴ λαίλαπα τῆς Ρωμαϊκῆς Κατοχῆς, τίς τέσσερες πολιτεῖες, πού σήμερα παραμένουν σκεπασμένες μέ χῶμα (Εὐπάλιο, Οἰνεώνα, Ἀπολλωνία, Ποτιδανεία), ἀνιδρυμένες στοὺς γύρω τῆς κοιλάδας της λόφους.

*Μαθητικὴ ἔρευνα
 στό ΦΑΡΑΓΓΙ
 τῆς «Μαυρομαντήλως».*

Στά Βυζαντινά χρόνια, οἱ Κομνηνοί αὐτοκράτορες, στήν προσπάθειά τους νά ἀναδιοργανώσουν τήν περιοχή μέ τήν προοπτική προόδου Κοινωνικῆς, Θρησκευτικῆς, Ἐθνικῆς καί συνέχισης τοῦ Ἑλληνιστικοῦ Τρόπου Ζωῆς τῶν κατοίκων της, σέ ἐπίκαιρες θέσεις ἱδρυσαν μοναστικά κέντρα θεσμικῶν διοικητικῶν μονάδων (τίς περιφήμες «Πρόνοιες»), ὥστε οἱ παροικοῦντες νά ἔχουν κοινωνική καί οἰκονομική αὐτοτέλεια.

Ἔτσι, κοντά στίς μεγάλες-Θερμές πηγές τῆς Μαντήλως ἱδρυσαν τό Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Τιμίου Ἐνδόξου Προφήτου καί Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, στά 1092.

Ὁ θεμέλιος λίθος,
μέ τῇ Βυζαντινῇ ἐπιγραφή
θεμελίωσης τοῦ Μοναστηριοῦ
Θέρμων, στά 1092,
πού ἔμελλε νά γίνηι
τό ΠΡΩΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ
ΤΟΥ ΑἴΩΝΑ
(26-27 Μαρτίου τοῦ 1821).

Στόν παραπόταμο τῆς Μαντήλως, τό χείμαρρο «ΚΑΡΙΩΤΗ», ἱδρυσαν τό Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου, τοῦ ἐν Βουνένοις ἀθλήσαντος (1152).

Τίς μοναστικές αὐτές κοινότητες οἱ Βυζαντινοί αὐτοκράτορες ὀργάνωσαν ἔτσι, ὥστε ἀποτελοῦσαν τοπικούς πυρῆνες καί παράγοντες πολλαπλῆς ἀνάπτυξης τῶν περιοχῶν τους, ἀλλά καί τῶν γύρω τους οἰκήσεων. Σχηματίστηκαν μέ αὐτόν τόν τρόπο ἐνώσεις αὐτοτελῶν οἰκισμῶν, πού εὐημεροῦσαν κατά τούς ἀκόλουθους Βυζαντινοὺς αἰῶνες.

Κατά τήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας οἱ «Ἀγάδες» τοὺς πῆραν τά καλύτερα ἀγροκτῆματα, ὅπου κι ἐγκαταστάθηκαν μωαμεθανικοὶ πληθυσμοί.

Ἐξί χρόνια πρίν ἀπό τό 1821 καί τήν Ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων προγόνων μας, Γάλλος περιηγητής κατέγραψε ὅλη τήν οἰκιστική καί πληθυσμιακή κατάσταση αὐτῶν τῶν Μοναστικῶν ἐνώσεων, ἀλλά καί τῶν γύρω τους οἰκήσεων.

Μετά τόν ἐννεαετή ἀγῶνα τῆς Ἐθνικῆς μας Παλιγγενεσίας, ἡ «Τροφодότρα Μαυρομαντήλω» συνέβαλε, κι ἐξακολουθεῖ νά τό κάνει, στήν ἀνάπτυξη κι εὐημερία νέων, ὁμορφων καί δυναμικῶν σύγχρονων οἰκήσεων τῶν ἀνθρώπων της, ἀκολουθώντας τίς περι-

ξαφνική καταιγίδα ὁ Χείμαρρος κατέβασε ξαφνικά τόσο πολὺ κι ὀρμητικὸ θολὸ νερό, ὥστε παρέσυρε στὸ διάβα του ὀλόκληρο «Συμπεθεριό», πού ἀπὸ τὰ χωριά τοῦ Σερεβελιοῦ καὶ Καραμπάσι, διερχόμενο τὸν ξεριά, πήγαινε πρὸς τὸν Παλιόμυλο. Ντύθηκαν ὅλοι στά μαῦρα καὶ τὸ κακὸ τὸ ἀπέδωσαν στὸ ποτάμι, πού στὸν θυμὸ του μποροῦσε νὰ μαυροφορέσει τοὺς διερχόμενους, ὅπως κι αὐτὸ φοροῦσε «Μαῦρο μαντήλι» καὶ γιὰ τὴ συντομία τὸ «Μαυρομαντήλω» ἔγινε Μαντήλω...

Ἄλλ' ὅμως, ὅταν ἡ Μαντήλω κατεβαίνει πλημμυρισμένη ὀρμητικά, μέ θορύβους, παρασύροντας τὰ πάντα στὸ δρόμο της, οἱ γύρω της κάτοικοι καὶ παρατηρητές, περιγράφουν τὰ γεγονότα λέγοντας: «Ἡ Μαντήλω, πάει “ξεσκούφωτη”»!...

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι τίς περισσότερες μέρες τοῦ χρόνου ἡ Μαντήλω κυλάει ἡσυχα καὶ δημιουργικά τὰ νερά της, ἐνῶ ἡ ἴδια περιποιημένη καὶ «Μαντηλοφορεμένη», ἀπολαμβάνει τ' ὁμορφο περιβάλλον της.

Καὶ πράγματι ἡ πλουσιώτατη Χλωρίδα καὶ Πανίδα τῆς κοιλάδας της, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ Φαραγγιοῦ καὶ τῶν γύρω βουνῶν της, σέ συνδυασμὸ μέ τίς πάμπολλες πηγές της, συνθέτουν ΗΣΙΟΔΙΟ ΤΟΠΙΟ, ἀληθινὸ ἐνδιαίτημα τῆς ἀρχαίας θεότητας τῆς Γονιμότητας, τοῦ Διονύσου καὶ τῶν θερααινίδων του, Νυμφῶν καὶ Μαινάδων, μέ τὴ μορφὴ τῶν Πηγῶν, τῶν Φυτῶν, τῶν Πνευμάτων τοῦ Δάσους...

Ἔτσι, κατὰ τὸ μεγαλύτερο διάστημα τοῦ χρόνου, ἡ Μαντήλω πορεύεται ἡσυχα κι ἀρχοντικά, (ὀρμωμένη, δηλαδή καλοφορεμένη καὶ με τὸν διακοσμητικὸ της κεφαλόδεσμο, «Μαντηλωμένη»), φο-

βαλλοντολογικὲς καὶ πολιτιστικὲς ἀπαιτήσεις τῆς κάθε ἐποχῆς, στο διάβα τῆς ἀτέρμονης ζωῆς της...

Τῆς «Τροφοδότρας Μάννας» τὸ παλαιότατο ὄνομα, ὅπως ἀναφέρουν ἔγγραφα τοῦ 17ου αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἡ παράδοση τῶν γύρω της οἰκισμῶν, ἦταν «Μαυρομαντύλω», ἀπὸ τὸ γεγονός (λέει ἡ παράδοση), ὅτι σέ

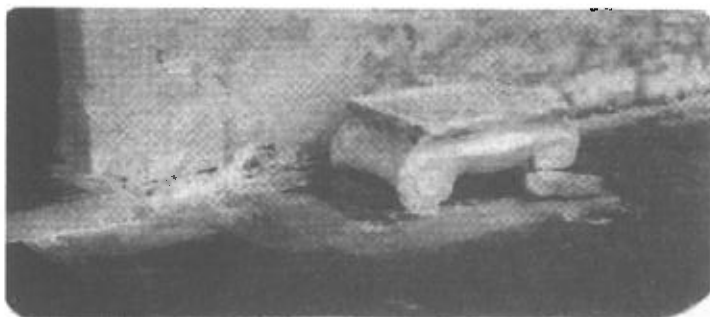
ρώντας, σάν ἀρχαία θεότητα, το μεγαλόπρεπο Κρήδεμνο μαντήλι της, τό ἐνδεικτικό ἀρχοντιᾶς, σοβαρότητας καί σεμνότητας, ἀκολουθώντας τό παράδειγμα τῆς Ἥρας...

Κάποτε ὅμως οἱ ὑετοὶ τὴν ἐρεθίζουν, ψυχικά τὴ συγκλονίζουν καί σάν τὴν Ὀμηρική Ἑκάβη, στή θέα τοῦ νεκροῦ Ἑκτορα, «...τῆς φεύγει πέρα ἢ κεφαλόδεση σκορπώντας δῶθε - κεῖθε, ἢ σκέπη (τό Μαντήλι), τὰ πλεχτά ἀναδέματα καί τό στεφάνι γύρα κι ἡ μπόλια, δῶρο πού τῆς δόθηκεν ἀπ' τὴ χρυσή Ἀφροδίτη τὴ μέρα πού τὴν πῆρε ὁ Ἑκτορας ὁ κρανοσείστης ταίρι...».

Τότε ἡ Μαντήλω περνάει «ξεσκούφωτη», σάν τὴ χαροκαμένη γυναίκα, πού πετάει τό μαντήλι, τὴ σκέπη της, λύνει τα μαλλιά της, φωνάζει, κλαίει καί χλιοχτυπιέται...

Πορεύεται σάν ἀληθινὴ Μαινάδα, καθὼς ἐνισχυμένη καί διεγερμένη, ἀπὸ τίς παρορμητικὲς τῆς ἐνδημικὲς δυνάμεις τῆς γονιμότητας, φουσκώνει τίς πηγές καί μέ ἰαχές, θορύβους ὑποχθόνιους, κροταλισμούς, ὀρυμαγδούς, συμπαρασύροντας στό Βακχικὸ της χορὸ πλῆθος ἄλλων Μαινάδων δένδρα, ὑπερμεγέθεις βράχους, τόνους ἀλογάριαστους νεροῦ κι ἄλλων φερτῶν -καθὼς λένε- ὕλικῶν...

Προηγούνται οἱ ἥχοι, τὰ τραγούδια, τὰ ρεύματα τῶν πνευμάτων κι ἀκολουθοῦν οἱ ἐπάλληλοι (Κυκλικοὶ χοροὶ) τῶν μυθικῶν Μαινάδων μέ τούς αὐλούς, τὰ κρόταλα καί τὰ τύμπανα, συμπαρασύροντας στό διάβα τους, ὅ,τι ἤθελαν ἀπαντήσουν καί μάλιστα ἀνθρώπινες κατασκευές, σ' ἐφαρμογὴ τοῦ λαϊκοῦ λόγου: «Μὴ πάρεις τόπο ποταμοῦ καί παιγνίδι μικροῦ παιδιοῦ»!...

*Κιονόκρανο Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ
τῆς «Μαινόμενης» Μαυρομαντήλως ἀποκάλυψη.*

ΒΡΑΒΕΥΣΗ ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ ΣΤΟ ΤΡΙΚΟΡΦΟ ΔΩΡΙΔΑΣ.

Παρουσία εκπροσώπων θρησκευτικῶν καί αὐτοδιοικητικῶν Ἀρχῶν, προέδρων πολιτιστικῶν Συλλόγων καί Ἑνώσεων καί πλήθους Τρικορφιωτῶν κι ἐκδρομέων προσκυνητῶν τῆς μοναστικῆς Ἀδελφότητος τοῦ Τρικόρφου, ἔγινε τήν Παρασκευή 15 Αὐγούστου μετά τήν θεία λειτουργία στό νάό τῆς Παναγίας τῆς Τρικορφιώτισσας, ἡ βράβευση τοῦ ἐπίτιμου Σχολικοῦ Συμβούλου καί συγγραφέα Τάσου Φιλίππου, γιά τήν πολύτιμη προσφορά του στόν τόπο μας μέ τό πλούσιο, λαογραφικό καί διδακτικό του ἔργο. Ἡ τιμητική πλακέτα, μέ τίς εὐλογίες τοῦ νεοεθρονισθέντα Σεβασμιοτάτου Μητροπολίτη Φωκίδας κ. Θεοκτίστου, ἀπονεμήθηκε ἀπό τό δήμαρχο Δωρίδας κ. Γεώργιο Καπεντζώνη, ἐνῶ ὁ Σταυρός τῆς Μοναστικῆς Ἀδελφότητος, ἀπό τόν τέως δήμαρχο Εὐπαλίου κ. Τάσο Παγώνη.

Ἡ ἀπόφαση τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς μοναστικῆς Ἀδελφότητος Αὐγουστίνου Ἰππῶνος καί Σεραφεῖμ τοῦ Σαρῶφ, γνωστῆς γιά τά Ἑλληνορθόδοξα κηρύγματά της καί τήν προσφορά της σέ ἔργα εὐποιῆς καί πολιτισμοῦ, γιά τή βράβευση τοῦ κ. Τάσου Φιλίππου, στηρίχτηκε στό γεγονός ὅτι ὁ πολυγραφότατος συγγραφέας μέ τό πολυβραβευμένο ἔργο τοῦ ὠφέλησε τή στενότερη καί εὐρύτερη πατρίδα μας, καθόσον ἀνέδειξε τούς ἱστορικούς καί λαογραφικούς θησαυρούς τοῦ τόπου μας καί τούς πρόβαλλε σωστά σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Στήν εἰσηγητική του ὁμιλία ὁ πανοσιολογιότατος π. Νεκτάριος, θεολόγος-παιδαγωγός-ιεροκύρηκας, ἀναφέρθηκε διεξοδικά στή βιογραφία καί ἐργογραφία τοῦ συγγραφέα, τονίζοντας ἰδιαιτέρως τά βραβευμένα ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τό ὑπουργεῖο Παιδείας, τό Παιδαγωγικό Ἰνστιτοῦτο, τήν Ἑνωση Ἑλλήνων Συγγραφέων, τήν Ἑλληνική Ὄνοματολογική Ἑταιρεία, τήν Ἀχαϊκή Ἑταιρεία Μελετῶν κι ἄλλους πνευματικούς φορεῖς, ἔργα του, ὅπως: Λαογραφικά Τρικόρφου Δωρίδας, Ἱστορία-Μυθολογία, Ἀγωγή τοῦ Πολίτη, Πολιτική Ἀγωγή, Ἱστορία τῆς Ἡλείας, Λαογραφία Δωρίδας, Ἱστο-

ρία τῆς Ἀχαΐας, Ἱστορία τῆς Φωκίδας, Ὁ νέος ἱερός ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας Πατρῶν καί ἄλλα. Ἀναφέρθηκε ἐπίσης σέ δοκίμια καί δημοσιεύσεις του, καθὼς καί στό ὑπό ἔκδοση βιβλίο του μέ τίτλο Ἄπαντα Τρικόρφου Δωρίδας, ἓνα ἀκόμα βιβλίο πληροφόρησης καί διδαχῆς, γιά νά γνωρίσουμε καί νά ἀγαπήσουμε βαθύτερα τόν τόπο μας.

Ὁ δήμαρχος Δωρίδας κ. Καπεντζώνης, παραδίδοντας στόν τιμώμενο τήν καλαίσθητη πλακέτα, ἀναφέρθηκε μέ ἐγκωμιαστικά λόγια στήν προσωπικότητα καί τό συγγραφικό του ἔργο, τονίζοντας τήν πνευματική καί πολιτιστική προσφορά του στό Τρίκορφο, στή Δωρίδα καί στή Φωκίδα, ἰδιαίτερα μέ τό πολυσέλιδο βιβλίο του μέ τίτλο Ἱστορία τῆς Φωκίδας. Ὁμοίως, ἐγκωμιαστική ἦταν πρός τόν συγγραφέα ἡ ἀναφορά τοῦ τέως δημάρχου δήμου Εὐπαλίου κ. Τάσου Παγώνη, ὁ ὁποῖος τόνισε τήν προσφορά τοῦ συγγραφέα στόν τόπο του, ἀλλά καί στούς τόπους πού ὑπηρετήσε (Ἀχαΐα, Ἡλεία) μέ τήν συγγραφή βιβλίου τοπικῆς ἱστορίας. Ἀκολούθησε ὀλιγόλεπτη περιεκτική ὁμιλία τοῦ φιλόλογου καί νομικοῦ κ. Γεωργίου Γκίκα, ἐγκωμιαστική γιά τόν τιμηθέντα καί τούς τιμητές του καί προτρεπτική πρός ἄλλους τοπικούς φορεῖς γιά βραβεύσεις διακριθέντων συμπατριωτῶν μας σέ διάφορους τομεῖς.

Μετά τίς ὀλιγόλεπτες ὁμιλίες τοῦ Ἀπόστολου Ραυτόπουλου, τέως προέδρου Τριχορφιωτῶν Ἀθήνας καί τοῦ Ἀνδρέα Δημοπουλου προέδρου Τριχορφιωτῶν Πατρῶν καί ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου Δωριέων Πατρῶν, οἱ ὁποῖοι τόνισαν ἄλλες πνευματικές καί πολιτιστικές δραστηριότητες τοῦ κ. Φιλιππόπουλου γιά τήν γνωριμία τῆς τοπικῆς μας ἱστορίας καί τή διάσωση καί διάδοση τῆς πλούσιας παραδοσιακῆς μας κληρονομιάς, ὁ τιμηθεῖς δέχθηκε τά συγχαρητήρια τῶν τιμητῶν του στό Συνοδικό τῆς Ἀδελφότητος, ὅπου, μέ τή μέριμνα τῶν φιλόξενων οἰκοδεσποτῶν, ἀκολούθησε δεξίωση μέ γλυκά καί ἀναψυκτικά.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Τὴν Κυριακὴ 6 Ἰουλίου ἡ Ἐταιρεία συμμετεῖχε στὴν ἐκδήλωση, ποὺ διοργανώνει ὁ Δῆμος Δελφῶν τὰ τελευταῖα χρόνια, στὸ σπήλαιο τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης στὴ Στρώμη.

Στεφάνι κατέθεσε ὁ πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας κ. Ἰωάννης Ράμμος Ἀπτοχος (Ι) ἐ.ἀ.

Ὁ πανηγυρικός τῆς ἡμέρας ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸν ἀντιπρόεδρο τῆς Ἐταιρείας κ. Ἰωάννη Τσινταβή.

Παραβρέθηκαν ἐκτός ἀπ' τίς ἀρχές τοῦ τόπου καὶ ἀπόγονοί των πρωταγωνιστῶν τῆς ομάδας Harling ποὺ τίμησαν μέ τὴν παρουσία τούς τὴν ἐκδήλωση: Ἦταν οἱ κόρες τοῦ φιλέλληνα Νεοζηλανδοῦ Τόμ Μπέρνς καὶ Ρόζ καὶ Ντέπυ, ἡ κόρη τοῦ ἐπίσης φιλέλληνα Νεοζηλανδοῦ Ἄρθουρ Ἐντμοντς Μιράντα καὶ ἡ κόρη τοῦ δικοῦ μας Θέμη Μαρίνου Πένυ.

Διαβάστε παρακάτω τα γεγονότα ποὺ διαδραματίστηκαν ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ὅπως τὰ περιέγραψε ὁ πρόεδρος τοῦ ΣΕΑΝ Φωκίδος καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ΕΦΜ Ἰωάννης Τσινταβῆς.

Κυρίες καὶ κύριοι

Δέν θά ἐπαναλάβω τίς προσφωνήσεις γιά νά μὴν σᾶς κουράσω ἀλλὰ καὶ γιατί μπορεῖ νά ξεχάσω κανέναν καὶ νά παρεξηγηθῶ.

Θάθελα μόνο νά καλωσορίσω κάποιες ξεχωριστές παρουσίες ποὺ ἀνταποκρίθηκαν στὴν πρόσκλησή μας καὶ μᾶς τιμοῦν κάθε χρόνο καὶ περισσότεροι. Καλωσορίζω λοιπὸν τίς κόρες τοῦ Νέο-ζηλανδοῦ Τόμ Μπέρνς Ντέπυ καὶ Ρόζ, τὴν κόρη τοῦ ἐπίσης Νέο-ζηλανδοῦ Ἄρθουρ Ἐντμοντς Μιράντα μέ τὸν σύζυγό της καὶ τέλος τὴν Πένυ Μαρίνου κόρη τοῦ δικοῦ μας Θέμη Μαρίνου.

Θά μοῦ ἐπιτρέψετε ἐδῶ νά σᾶς δικαιολογήσω γιατί ἀποκαλῶ τὸν Θέμη Μαρίνο «δικό μας».

Πρώτον γιατί εἶναι Ἐφεδρος Ἀξιωματικός, ἰδιότητα ποὺ ἔχω τὴν τιμὴ νά κατέχω καὶ ἐγώ καὶ δεύτερον γιατί εἶναι Ἕλληνας.

Πρὶν ἀπὸ 72 χρόνια σέ μιά σπηλιά τῆς περιοχῆς βρῆκε καταφύγιο μιά ομάδα ἀνθρώπων ποὺ ἔπесе μέ ἀλεξίπτωτα, ... ἀλλὰ ἂς πά- ρουμε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Βρισκόμαστε στὴν Αἴγυπτο ἀρχές καλοκαιριοῦ τοῦ 1942. Τό Afrika Korps μέ ἐπικεφαλῆς τὴν ἀλεπού τῆς ἐρήμου, τὸν στρατάρχη

Ρόμελ, προελαύνει συνεχώς και άπειλεϊ την Άλεξάνδρεια. Ο άνεφοδιασμός των στρατευμάτων του άξονα πραγματοποιείται από την σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης - Αθηνών - λιμάνι του Πειραιά - Κρήτη - Άφρικανικές άκτές.

Η 8η Συμμαχική Στρατιά υπό τον Στρατάρχη Μοντγκόμερυ έτοιμάζει γενική άντεπίθεση. Για την ύποστήριξη αυτής της έπιχείρησης χρειάζονταν νά σταματήσει προσωρινά (υπολόγιζαν σέ 6 έβδομάδες) ο άνεφοδιασμός των Γερμανών. Η άναντίναξη μιās γέφυρας στην Ελλάδα φάνταζε ιδανική...

Τήν ύπόθεση αναλαμβάνει ή Διεύθυνση Ειδικών Έπιχειρήσεων (Special Operations Executive) γνωστή ως SOE.

Στήν Αθήνα ένημερώνεται ο ταγματάρχης Ίωάννης Τσιγάντε και αυτός μέ την σειρά του είδοποιεί τον συνταγματάρχη Δημήτριο Ψαρρό, άρχηγό της άντιστασιακής όργάνωσης 5/42 πού βρήκε τραγικό θάνατο τό Πάσχα του 1944 στό Κλήμα Εύπαλίου, ο όποιος βρισκόταν στά βουνά της Ρούμελης.

Ο Ψαρρός κάνει αναγνώριση και στήν αναφορά του προτείνει τρεις στόχους τīs γέφυρες της Παπαδιας, του Άσωπου και του Γοργοποτάμου μέ προτίμηση στήν τελευταία. Στήν Αίγυπτο ή SOE συγκροτεί 12μελές τμήμα χωρισμένο σέ τρεις ομάδες και ή έπιχείρηση παίρνει την κωδική όνομασία Harling.

Έπικεφαλείς των τριών ομάδων όρίζονται :

Στήν πρώτη ο Άγγλος συνταγματάρχης (MX) και άρχηγός της άποστολής Έντυ Μάγερς, στήν δεύτερη ο ταγματάρχης (ΠΒ) και ύπαρχηγός της άποστολής Κρίς Γούντχαουζ και στήν τρίτη ο ταγματάρχης καταδρομών Τζών Κούκ.

Ότι θά άκούσετε σήμερα, έκτός από την σχετική βιβλιογραφία προέρχεται κυρίως από διηγήσεις του ανθρώπου πού μέ τιμά μέ την φιλία του για πάνω από είκοσι χρόνια, του μοναδικού Έλληνα Έφέδρου Άξιωματικού πού συμμετείχε στήν ομάδα των σαμποτέρ και του μόνου έν ζωή σήμερα (είναι 97 έτών). Του ανθρώπου πού κάθε φορά πού συναντιόμαστε στά χρόνια πού τον γνωρίζω, καθόμουν δίπλα του και άρχιζα την 'ανάκριση'. Θυμάμαι χαρακτηριστικά πώς σέ κάθε μου έρώτηση πρίν μου άπαντήσει μισόκλεινε τά μάτια σάν νά ήθελε νά μεταφερθει στον τόπο και τον χρόνο, μιλάμε όπως θά καταλάβατε για τον Θέμη Μαρίνο.

Είχαμε μείνει στίς προετοιμασίες...

Μετά τίς άπαραίτητες προετοιμασίες λοιπόν και τίς προμήθειες

τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν ἐκρηκτικῶν, πυρομαχικῶν, ἀσυρμάτων κτλ τὰ τρία Ἀμερικανικά βομβαρδιστικά B-24 Liberator (τά μόνα πού εἶχαν τήν ἐπιχειρησιακή ἱκανότητα νά ἐκτελέσουν τό δρομολόγιο ἀπό Αἴγυπτο-ἡπειρωτική Ἑλλάδα καί ἐπιστροφή χωρίς ἀνεφοδιασμό) μέ τούς ἀλεξιπτωτιστές κομάντος ἀναχωροῦν ἀπό τήν Αἴγυπτο τή νύχτα τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1942 γιά νά ἐπιστρέψουν ἄπρακτα γιατί δέν μπόρεσαν νά ἐντοπίσουν τήν θέση πτώσεως.

Τήν ἐπόμενη νύχτα 29 Σεπτεμβρίου τά τρία ἀεροπλάνα πετοῦν καί πάλι στήν Ἑλλάδα. Τά δύο ἀπό αὐτά ρίχνουν τό πολύτιμο φορτίο τους στήν περιοχή τῆς Γκιώνας, ἐνῶ τό τρίτο ἐπιστρέφει ἄπρακτο στήν Αἴγυπτο γιατί ὁ πιλότος καί πάλι δέν μπόρεσε νά ἐντοπίσει τήν ζώνη ρίψεως.

Ἡ ομάδα τοῦ Κρίς Γουντχάουζ πέφτει στήν κορυφή Προφήτης Ἡλίας τῆς Γκιώνας, ὅπου ὑπῆρχαν φωτιές οἱ ὁποῖες ὅμως δέν ἦταν σημάδι γιά τήν ομάδα τῆς Harling ἀλλά εἶχαν ἀναφτεῖ ἀπό ἀντάρτες τοῦ 5/42 Συντάγματος πού μαζί μέ τόν Ἐφ. Ὑπολοχαγό ἀπ' τή Σεγδίτσα Ἀνδρέα Μήταλα περίμεναν ρήψη ἐφοδίων γιά τίς ἀνάγκες τοῦ Συντάγματος.

Ὁ Μήταλας μέ τούς ἀντάρτες τοῦ ξαφνιάστηκαν μέ τήν ἐμφάνιση τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καθότι δέν εἶχαν εἰδοποιηθεῖ γιά κάτι τέτοιο. Τελικά μετά τήν πρώτη ἐκπληξη οἱ Ἑγγλέζοι ὀηθούμενοι ἀπ' τούς ἀντάρτες συγκεντρώνουν τά ὑλικά τους, πού εἶχαν διασκορπιστεῖ σέ μεγάλη ἔκταση καί τά τοποθετοῦν σέ ἀσφαλῆ σημεία. Στή συνέχεια ὁ Κρίς ζητάει ἀπ' τόν Μήταλα νά κατεβοῦν μαζί στήν Ἀμφισσα μήπως συναντήσουν ἄτομα πού θά μπορούσαν νά ἐπικοινωνήσουν μέ τήν Ἀθήνα (Σεφεριάδη, Προμηθεά, Τσιγάντε) πού ἴσως γνώριζαν περισσότερα γιά τούς ἀντάρτες τῆς περιοχῆς.

Ἐπειδή στήν Ἀμφισσα ὑπῆρχε ἰσχυρή Ἱταλική φρουρά ὁ Μήταλας μεταφέρει τόν Κρίς στόν Ἀη-Γιώργη ἓνα χωριό λίγο ἔξω ἀπ' τήν Ἀμφισσα ὅπου φιλοξενεῖται ἐπὶ 10ήμερο σέ σπίτια φίλων ἐνῶ στέλνει μήνυμα μέ τόν Μήταλα πρὸς τόν Τσιγάντε στόν ὁποῖο περιγράφει τήν κατάσταση καί τοῦ ζητάει νά εἰδοποιηθεῖ τό Κάϊρο γιατί ὁ ἀσύρματός της ὁμάδος δέν λειτουργεῖ.

Ἡ ἄλλη ομάδα τοῦ Ἐντυ Μάγιερς πέφτει τελικά μακριά ἀπ' τίς φωτιές σέ δασώδη περιοχή κοντά στό χωριό Καροῦτες. Τά κάνιστρα μέ τά διάφορα ὑλικά, ἐκρηκτικά, ὅπλιςμός, πυρομαχικά, ρουχισμός, προσωπικά εἶδη τῶν ἀνδρῶν καί ἀσύρματος, πού ἔπαθε ζημιά κατά τήν πτώση, διασκορπίζονται σέ μεγάλη ἔκταση καί θά

ἦταν ἀδύνατη ἢ συγκέντρωσή τους ἂν δέν βρισκόταν ὁ Γιώργος Κατσιμπας ἀπ' τῆς Καροῦτες μόνιμος ἀνθυπολοχαγός τοῦ Ε.Σ. πού μαζί μέ τσοπαναράλους τῆς περιοχῆς ἔβαλαν χέρι καί τά μάζεψαν.

Συγχρόνως ἐμφανίζεται καί ὁ λήσταρχος Καραλίβανος μέ τήν ομάδα τοῦ ντυμένοι ὅλοι μέ φουστανέλες καί σταυρωτά φουσεκλίκια, ἀνθρωποὶ τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη μνημένοι στόν ΕΛΑΣ.

Τελικά μέ τήν βοήθεια τῶν Καραλιβανέων τοῦ Κατσιμπας καί μερικῶν χωρικῶν τῆς περιοχῆς τά δυό πρώτα κλιμάκια τῆς Harling (Ἐντυ καί Κρίς) δέν ἄργησαν νά σμίξουν (6 Ὀκτωβρίου) καί νά συγκεντρώσουν τά ὕλικά τους σέ ποιά ἀσφαλεῖς τοποθεσίες. Οἱ μετακινήσεις τῶν Ἀγγλων κομάντος γίνονταν μέ πολύ μεγάλη δυσκολία καί ἦταν ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνες ἅφ' ενός διότι ἀπ' τή μιὰ μεριά ὑπῆρχαν οἱ ἀντίξοες καιρικές συνθήκες μέ καταρρακτώδεις βροχές καί τό ἀνώμαλό του ἐδάφους καί ἀπό τήν ἄλλη οἱ Ἰταλικές περίπολοι πού χτένιζαν τήν περιοχή καθότι ἡ μεγάλη κίνηση τῶν συμμαχικῶν ἀεροπλάνων ἐκείνες τῆς μέρες τοὺς εἶχαν ἀναστατώσει. Στό μεταξύ ἡ ομάδα Harling εἶχε ἐντελῶς ἀποκοπεῖ ἀπό τό Κάιρο γιατί ὅλοι οἱ ἀσύρματοι εἶχαν χαλάσει καί πολλά ἀνταλλακτικά εἶχαν χαθεῖ κατὰ τήν πτώση. Τέλος στήν ταλαιπωρία τῶν Ἑγγλέζων θά δώσει ἡ ἐμφάνιση τοῦ μπάρμπα Νίκου Μπέη ἀπ' τό Λευκαδίτι Δωρίδος πού μιλάει σπαστά ἀγγλικά (εἶχε κάνει μετανάστες στήν Ἀμερική) πού προτείνει τήν μεταφορά τους στή σπηλιά τῆς Στρώμης καί στίς 19 Ὀκτωβρίου ἡ ομάδα ἐγκαθίσταται στή σπηλιά πού γίνεται πλέον τό ἀρχηγεῖο τῆς ἀποστολῆς. Στίς 25 Ὀκτωβρίου Ἐντυ Μέγιερς καί ὁ Ντένυς Χάμσον μέ ὁδηγό τόν Γιάννη Πιστόλη, ἐμπιστό του μπάρμπα Νίκου, ἀπ' τή Στρώμη ἀρχίζουν τήν ἀναγνώριση τῶν στόχων. Γέφυρα τῆς Παπαδιᾶς μετά τόν Ἀσωπό καί τέλος τόν Γοργοπόταμο. Τέσσερις μέρες κράτησε ἡ ἀναγνώριση καί ἡ τελική ἐπιλογή τοὺς συμπίπτει μέ τήν πρόταση Ψαρροῦ πρὸς τήν SOE, δηλαδή τοῦ Γοργοποτάμου.

Ἡ Τρίτη ομάδα τοῦ ταγματάρχη Τζῶν Κούκ μέ ἐπικεφαλῆς τώρα τόν δικό μας Θέμη Μαρίνο.

Θά ἀνοίξω ἐδῶ μιὰ μικρὴ παρένθεση γιὰ νά σᾶς πῶ πῶς ὁ Μαρίνος ὀρίστηκε ἐπικεφαλῆς τῆς τρίτης ομάδος στή θέση τοῦ Τζῶν Κούκ.

Ὁ Μαρίνος ἦταν ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγός τοῦ (ΠΒ) καί καταδρομέας ἀλεξιπτωτιστῆς μιλοῦσε τήν ἀγγλική γλῶσσα καί ὁ ὑπεύθυνός τῆς ἀποστολῆς ἀντισυνταγματάρχης Τζῶν Στῆβενς ἐπειδὴ δέν εἶχε ἐμπιστοσύνη στόν ταγματάρχη Τζῶν Κούκ πρότεινε γιὰ

ἐπικεφαλῆς τῆς τρίτης ομάδας τόν Μαρίνο, ὑπῆρχε ὅμως ἡ ἱεραρχία, ταγματάρχης ὁ ἓνας ἀνθυπολοχαγός ὁ ἄλλος, τό πράγμα γιά τούς Ἑγγλέζους ἦταν ἀπλό καί ἐπειδὴ ἀπό Ἑλληνικῆς πλευρᾶς δέν προβλεπόταν ἡ κατ' ἀπονομή προαγωγή τό ἔκαναν οἱ Ἑγγλέζοι καί τοῦ ἀπένειμαν τόν βαθμό τοῦ λοχαγοῦ τοῦ Βρετανικοῦ Στρατοῦ, κλείνει ἡ παρένθεση.

Οἱ ἄνδρες τῆς τρίτης ομάδας λοιπόν τοῦ ταγματάρχη Τζῶν Κούκ μέ ἐπικεφαλῆς τώρα τόν δικό μας Θέμη Μαρίνο τῇ νύχτα τῆς 27ης πρὸς 28 Ὀκτωβρίου ἐπιβιβάζονται στό ἀεροπλάνο καί ἀπογειώνονται ἀπό τό ἀεροδρόμιο Φαγίντ, κοντά στήν διώρυγα τοῦ Σουέζ, μέ κατεύθυνση τά βουνά τῆς Ρούμελης.

Φθάνοντας στήν περιοχὴ τοῦ προορισμοῦ μας, ὅπως θυμᾶται ὁ Μαρίνος, τό ἀεροπλάνο ἔκανε ἓνα μεγάλο κύκλο καί μετὰ δευτέρο μικρότερο, στό ἔδαφος ὑπῆρχαν φωτιές, συνεννόηση μέ τούς ἀντάρτες δέν ὑπῆρχε κι' ἔτσι ἀποφασίσαμε νά πέσουμε, τό ἀεροπλάνο ἔχασε ὕψος ἐλάττωσε ταχύτητα ἀνοιξε τὴν καταπακτὴ καί σέ δευτερόλεπτα βρεθήκαμε στό κενό. Πλησιάζοντας στό ἔδαφος δεχτήκαμε πυρά, εἴχαμε πέσει ἔξω ἀπ' τό Καρπενήσι κοντά σέ Ἰταλικό καταυλισμό, ἡ κατάσταση

ἦταν πολὺ δύσκολη, ἐγκαταλείψαμε ἐπὶ τόπου τόν ἐξοπλισμό μας γιά νά ἀποφύγουμε τὴν σύλληψη ἀπ' τούς Ἰταλούς. Τό χάραμα μᾶς βρῆκε στό ἀπέναντι βουνό τόν Τυμφρηστό εἴμαστε ἀπελπισμένοι γιατί εἴχαμε χάσει ὅλα μας τά πράγματα (ἀσύρματο, ὄπλισμό, ἐκρηκτικά, ὑγειονομικὸ ὑλικό κτλ).

Συνεχίσαμε τὴν ἀνάβαση μέχρι πού συναντήσαμε τό χωριὸ Μυρίκι ὅπου μας φιλοξένησε ὁ παππᾶς στήν ἐκκλησία, ἐκεῖ μας συνάντησε ὁ Δημήτρης Δημητρίου (καπετάν Νικηφόρος τοῦ ΕΛΑΣ ἀπ' τὴν Ἀγόριανη). Ὁ Νικηφόρος μετὰ τίς συστάσεις μᾶς ὁδήγησε ψηλότερα στό βουνό στό λημέρι τοῦ Ἄρη Βελουχιώτη στό Βελούχι.

Μετὰ ἀπὸ πολλές περιπέτειες καί ταλαιπωρίες, πού δέν μᾶς παίρνει ὁ χρόνος νά τίς περιγράψω, ἡ τρίτη ομάδα συνοδευόμενη ἀπὸ ἀντάρτες τοῦ ΕΛΑΣ ὑπὸ τούς Νικηφόρο καί Πελοπίδα φτάνουν στὴ σπηλιά τῆς Στρώμης, τό ἡμερολόγιο ἔγραφε 13 Νοεμβρίου, οἱ σκηνές πού ἐξελίσσονται εἶναι συγκινητικές, οἱ ἐρωτήσεις πέφτουν βροχή, ὁ ἐνθουσιασμός εἶναι ἔκδηλος, ἡ ομάδα τῆς Ηἰ᾿ ἁδὼ βρίσκεται σέ πλήρη σύνθεση.

Λίγα λόγια γιά τὴν ἐπιχείρηση.

Στίς 11:07 τό βράδυ τῆς 25ης Νοεμβρίου ἐκδηλώθηκε ἡ ἐπίθεση

ἐναντίον τῆς φρουρᾶς καί στά δύο ἅκρα τῆς γέφυρας. Ὅλα κυλοῦσαν σύμφωνα μέ τό σχέδιο καί στίς 1:30 τό πρωί τῆς 26ης Νοεμβρίου ἀνατινάχθηκε ἓνα τμήμα τῆς γέφυρας γιά νά ἀκολουθήσει στίς 2:21 ἡ ἀνατίναξη ἑνός δεύτερου, πού τήν ἐβγαλε ὀριστικά ἐκτός λειτουργίας. Ἐν τῷ μεταξύ, ἓνα τρένο μέ Ἰταλούς στρατιῶτες ἐμποδίστηκε ἀπό τοὺς ἀντάρτες καί δέν μπόρεσε νά προσφέρει ἐνισχύσεις.

Στίς 4:30 τό πρωί καί ὁ τελευταῖος ἀντάρτης εἶχε ἀποχωρήσει ἀπό τήν περιοχὴ τοῦ σαμποτάζ καί βρισκόταν στήν τοποθεσία Καλύβια, ὅπου ἦταν τό σημεῖο συνάντησης. Ἀπό τοὺς 150 ἄνδρες πού ἔφεραν σέ πέρας τήν «Ἐπιχείρηση Harling» μόνο τέσσερις τραυματίστηκαν, ἐνῶ ἡ φρουρά τῆς γέφυρας ἔχασε 20 μέ 30 στρατιῶτες.

Σέ ἀντίποινα, λίγες μέρες ἀργότερα στόν χώρο τῆς κατεστραμμένης γέφυρας ἐκτελέστηκαν 9 Ἑλληνες πατριῶτες. Συνήθως μιά γέφυρα ἐνώνει. Οἱ δύο ἅκρες της φέρνουν σέ ἐπαφὴ δύο κόσμους. Ἡ γέφυρα ξεπερνᾷ τὰ φυσικά ἐμπόδια. Τό γκρέμισμα τῆς γέφυρας τοῦ Γοργοποτάμου τό 1942 ξέρουμε ὅτι ἐνωσε ὅλες τίς δυνάμεις τῆς Ἀντίστασης. Τόν Ζέρβα, τόν Ἄρη καί τοὺς Ἀγγλους σαμποτέρ πού ἤρθαν ἀπό τήν Αἴγυπτο. Χωρίς τό Ζέρβα δέν θά γινόταν, χωρίς τόν Ἄρη δέν θά πετύχαινε. Θά πεῖ ὁ Κρίς Γούντχαουζ, βλέποντας τὰ πράγματα μέ ψυχρὸ μάτι ἀπαλλαγμένο ἀπ' τίς προκαταλήψεις μελετητῆ τῆς ἱστορίας. Δυστυχῶς ὅμως ἡ συνεργασία αὐτὴ κράτησε γιά πολὺ λίγο καί μόνο μιά φορά.

Σέ ὅτι ἀφορᾷ τώρα τόν στρατηγικὸ στόχο τῆς ἐπιχείρησης μποροῦμε νά συμπεράνουμε πῶς ἂν καί αὐτὴ σχεδιάστηκε γιά νά δημιουργήσει προβλήματα στόν Ρόμελ, τελικὰ δέν μπόρεσε νά ἐξυπηρετήσῃ ἓναν τέτοιο σκοπὸ καθότι στή μάχη τοῦ Ἑλ-Ἀλαμείν πού ξεκίνησε στίς 23 Ὀκτωβρίου καί τελείωσε στίς 4 Νοεμβρίου ἡ 8η Στρατιά τῶν συμμάχων εἶχε διαλύσει τό Ἀφρική Κόρπς καί τό εἶχε ἀπωθήσει μέχρι τήν Λιβύη.

Δέν παύει ὅμως νά ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες ἐπιχειρήσεις δολιοφθορᾶς τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καί ὑπῆρξε ἓνα γεγονός σπουδαίας σημασίας γιά τόν ἀγῶνα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς τριπλῆς (γερμανικῆς, ἰταλικῆς καί βουλγαρικῆς) κατοχῆς, διότι ἀναπτέρωσε τό ἠθικὸ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων καί ἐξύψωσε τό γόητρο τῶν ἀντιστασιακῶν ὁργανώσεων.

Τελειώνω μέ τήν ἀναφορά τῆς σύνθεσης τῶν τριῶν ομάδων πού ἀπετέλεσαν τήν ἀποστολὴ Harling.

1η ομάδα: Ἐντι Μάγιερς, συνταγματάρχης (MX) ἀρχηγὸς ἀπο-

στολῆς, Σκοτσέζος μέ ἐβραϊκὴ καταγωγὴ, Τόμ Μπέρνος Νέο-ζηλανδός, ἑφεδρος λοχαγός τοῦ (ΜΧ), εἰδικός στὶς ἀνατινάξεις, Ντένις Χάμσον, ἑφεδρος λοχαγός τῶν καταδρομῶν, Λέν Γουίλμοτ, λοχίας ἀσυρματιστής.

2η ομάδα: Κρίς Γουντχάουζ, ταγματάρχης (ΠΒ) ὑπαρχηγός ἀποστολῆς, Ἀρθουρ Ἐντμοντς, Νέο-ζηλανδός ἑφεδρος λοχαγός τοῦ (ΜΧ), εἰδικός στὶς ἀνατινάξεις, Μάικ Τσίτις, λοχίας ἀσυρματιστής, Ρουμάνος, ἐβραϊκῆς καταγωγῆς, Νάτ Μπάρκερ, ἑφεδρος λοχαγός τῶν καταδρομῶν.

3η ομάδα: Τζόν Κούκ, ταγματάρχης καταδρομῶν, Ἴντερ Γκίλ, Σκοτσέζος μέ Ἰνδικὴ καταγωγὴ, ὑπολοχαγός τοῦ (ΜΧ), Θέμης Μαρίνος, ἑφεδρος ἀνθυπολοχαγός (ΠΒ), καταδρομέας, Ντάγκ Φίλιπς, λοχίας ἀσυρματιστής.

Ἀπ' τὴν πλευρὰ τῶν ἀντιστασιακῶν ὁργανώσεων ὁ Ζέρβας συμμετεῖχε μέ 52 ἄνδρες τοῦ ΕΔΕΣ καὶ ὁ Ἄρης μέ 86 ἄνδρες τοῦ ΕΛΑΣ.

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ πού μέ ἀκούσατε.

2. Ἡ Ἑταιρεία μας μέ τό Δήμο Δελφῶν ὀργάνωσε τήν ἐκδήλωση γιά τήν 190ῃ ἐπέτειο τῆς μεγάλης Μάχης τῆς Ἀμπλιανῆς τό Σάββατο 19 Ἰουλίου 2014 κοντά στό 51ο χλμ τῆς Ε.Ο. Λαμίας – Ἀμφισσας.

3. Στίς 26 & 27 Ἰουλίου, Σάββατο καί Κυριακή διεξήχθησαν τά «ΔΙΑΚΕΙΑ» πρός τιμήν τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Τήν Ἑταιρεία ἐκπροσώπησε ὁ πρόεδρος κ. Ἰωάννης Ράμμος ὁ ὁποῖος ἀπέδωσε καί τίς κεκανονισμένες τιμές καταθέτοντας στεφάνι στό μνημεῖο.

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὅλική ἀναπαραγωγή τῶν κειμένων, ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀποθήκευση σέ ὁποιοδήποτε σύστημα ἠλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταθιβάζεται σέ καμιά μορφή καί μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ περιοδικοῦ.

